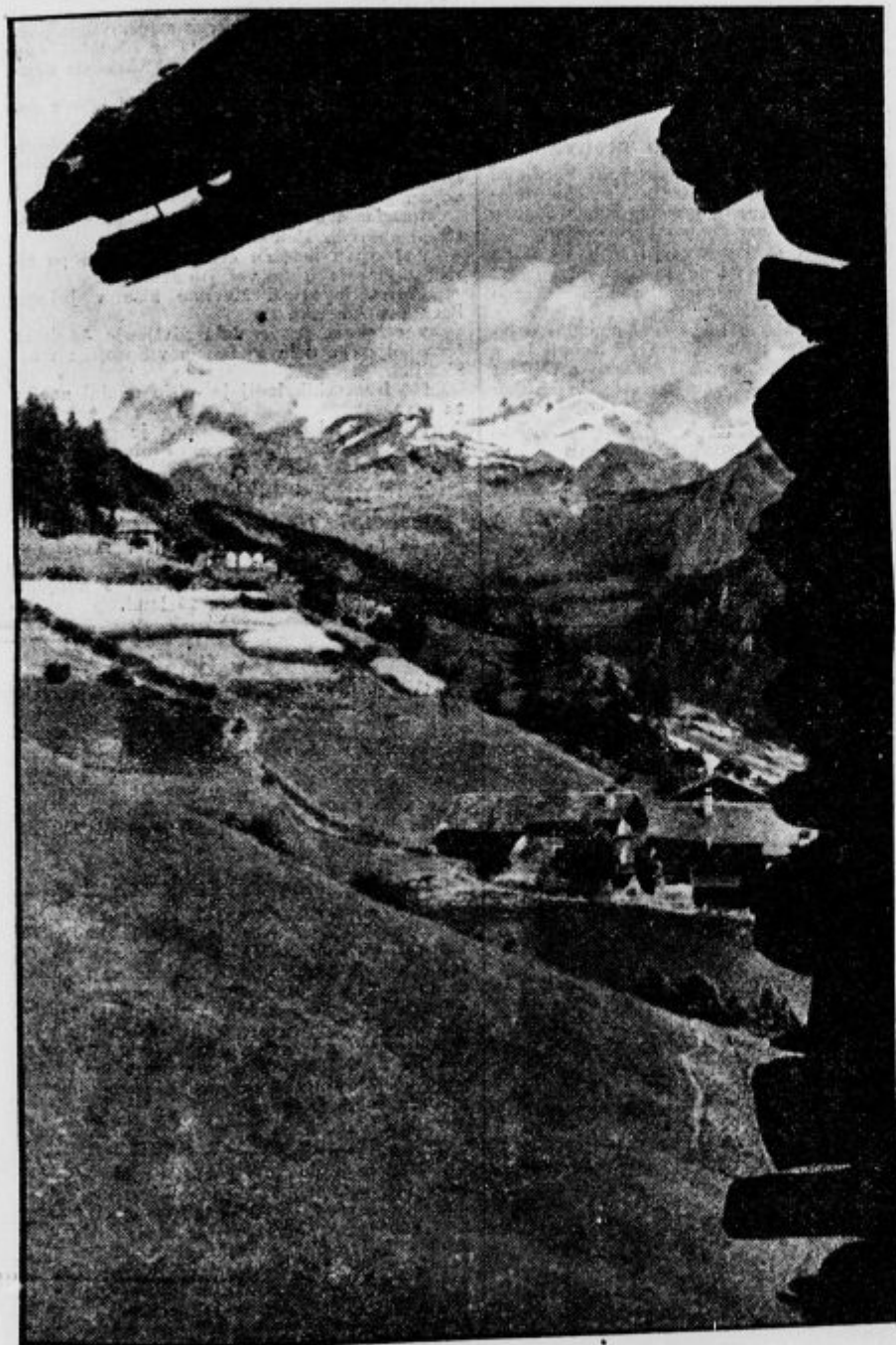

Domoljub

V Ljubljani 2. septembra 1942-XX

55 - Štev. 36

Poletje v planini

V ogledalu

Dva blaga

Moje moči so potrebne svetu, praviš. Ko bi mu le mogel služiti, kakor bi rad. — Prav! Torej si mož, ki se čuti poklicanega, da dela v korist splošne blaginje in mu je to poslanstvo več, kakor vse njegovo mišljenje in prizadevanje. Gotovo si o tem prepričan tudi sam. Ali kdo bi si mislil, ravno zdaj ti je na razpologo lepo delovno področje. Brez dvoma ga boš prevzel z veseljem in neutegoma. Pa odvrneš: Kako je to mogoče, saj bi moral delati z ljudmi, ki mi niso po rodu enaki, ali se celo podrediti takim, ki bi jih moral voditi in jim ukazovati jaz. Tako torej odklanjaš položaj, ki ti je na razpologo. Ali naj še verjamem, da si resno prizadevaš, posvetiti svoje moči svetu, ko vidim, da stremiš predvsem po veljavi? — Če je v nevarnosti domovina, zgrabi vsa mladina za orožje in če je komu domovina res nad vse draga, mu je pač vseeno, ali gre v armado za častnika ali navadnega vojaka. Saj dostikrat vidimo mladeniče visokega rodu in moške velikih zaslug, ko se radovoljno pridruže žijo vrstam prostakov.

Gospodinja in posli

Ko bi se mi le ne bilo več treba ubijati s temi posli, vzdihuje gospa P. Saj se povedati ni mogoče, kako malomarni so in zanikrni, surovi in trmast, kako malo so vdani svoji gospodi in kako jim skoraj nič ni mar koristit hiše. Posli, pravi, so danes kar nekam sprijeni. So pač iz preprostih družin in odraščajo, ne da bi se kdo kaj prida brigal zanje. Dostikrat se pa še sami spridijo med seboj. Jim žal manjka poštene vzgoje. No, kar se tega tiče, se gospa P. gotovo ne moti. Vendar ji ni jasno, kdo je prav za prav kriv njih slabe vzgoje. Ne zaveda se namreč in pozablja, da je Bog ravno gospodi zaupal vzgojo poslov. Torej je gospa P. tudi sama dolžna skrbeti, da jih čim lepše vzgaja. Seveda je vprašanje, koliko ima uspeha in ali so res upravičene njene tožbe! Mogoče ima slabosti, ki posli vedo zanje, pa je ne spoštujejo tako, da bi lahko uveljavila svojo misel in voljo. Nemara tudi v poduku in opominih ni toliko potrpežljiva in obzirna, da bi jo ubogali, da bi jih prepričala ali pridobila. Morda je trpka, surova in nepopustljiva, kadar koga graja, da oni prej zakrknje, kakor da bi se poboljšal. Mogoče je tudi skopa in vajena, da veliko zahteva, pa malo daje in je sama vzrok nezadovoljnosti, površnosti itd. Nemara je tudi hladna, nedostopna, ohola, se ne briga za njih zdravje in bolečine in je brez sočutja in skrbi, zlasti ko obole ali jih tarejo druge nadloge. Razumljivo je, da ni deležna niti za trohico več ljubezni, kolikor je ima in skazuje sama. Mogoče ji tudi ni mar, da bi gradila temelj, ki na njem končno slone vse kreposti poslov, namreč iskrena pobožnost. Nemara ji je vseeno, ali njeni posli redno hodijo v cerkev, h krščanskemu nauku, prejemajo sv. zakramente, opravljajo doma molitev in živé pošteno in pravno življenje itd. Morda jim za verske potrebe še časa ne da. — Če je tako, od kod neki potem pričakuje vestnost, vdanost, poslušnost in zvestobo? — Gospa P. seveda vsa to preze in zlahka na druge vali svojo krivdo.

Vojni dogodki preteklega tedna

Sredozemska bojišča

V italijanskem vojnem poročilu št. 819 čitamo, da so se spopadi patrol v Egiptu zaključili z italijansko zmago. Italijanski lovci so sestrelili pet letal, 2 pa nemški.

Iz vojnega poročila št. 820 posnemamo, da se je na Sredozemskem morju ponesrečil napad številnih sovražnih ladij proti konvoju. Ladje v spremstvu so sestrelile dve napadajoči letali. Napadi sovražnega letalstva na kraje v Grčiji so povzročili malo škode in ne poročajo o nobeni izgubi.

Vojno poročilo št. 821 javlja med drugim bolj pogosto delovanje topništva in povečano delavnost letalstva v Afriki. Na Sredozemskem morju so se nemški lovci uspešno spustili v boj s skupino angleških bombnikov, ki je hotela napasti italijanski konvoj. Več angleških letal je bilo zadetih in je padlo v morje.

O živahnem delovanju izvidniških patrol in pospešenem ognju topništva poročajo uradno tudi v št. 822. Sovražni polet nad Tobruk je sicer povzročil požar, ki pa so ga osne čete takoj obvladale. Italijanska letala so z velikim uspehom napadala letališča Hal Far in Micabbo in se vsa brez poškodb vrnila na svoja izhodišča. Angleška letala so vrgla nekaj bomb na nekatere kraje na Siciliji, ne da bi povzročila večjo škodo ali druge žrtve.

Vojno poročilo št. 823 javlja o poskusih sovražnih izvidniških oddelkov na egiptskem bojišču, ki so bili odločno odbiti. Več sovražnih letal je bilo sestreljenih in letalci ujeti.

Letalske in pomorske bitke na Sredozemskem morju, ki so se končale s sijajnimi italijanskimi zmagami, so napravile vsepovsod globok vtis, zlasti v Tuniziji, kjer so prebivalci mogli z obale opazovati potek bojev.

Ruska bojišča

Ob obalah Dona se nadaljuje srdita bitka, katere se udeležuje tudi italijanska armada. Italijanske čete se vojskujejo z običajno drznostjo in sicer na kočljivem odseku, ki jim je zaupan. S svojim junaškim delovanjem doprinašajo dragocen delež k uspešnemu razvoju in končni zmagi na vzhodnem bojišču. Doselej se je posebno odlikovala divizija »Pasubio«, izredno pogumen je bil zlasti 119. pehotni polk iz skupine Črnih strajz »doline Tagliamentas«.

Nemški oddelki nezadržno prodirajo dalje v Kavkaške gore. Nemci so si priborili zopet več mest in zavzeli nekaj važnih gorskih prelazov. Na najvišjem vrhu Kavkaza, na 5430 m

visokem Elbrusu, so nemški alpinci izobesili nemško vojno zastavo.

Zahodno od Stalingrada divjajo še vedno hudi boji in je bil sovražnik na mnogih mestih vržen proti vzhodu. V samem mestu divjajo strašni požari, ki so jih povzročile rušilne in zažigalne bombe osnih letalskih oddelkov. Pri obrambi in pri obupnih sovražnih protinapadih je bilo samo v enem dnevu v območju enega armadnega zbora uničenih 135 sovjetskih tankov.

Italijanske in nemške čete so odbile sovražne napade na Donu, prav tako je propadla večina sovražnih napadov zahodno od Kaluge in pri Rževu. Tudi južno od Ladoškega jezera so poskusile sovjetske čete z napadi, a so bile krvavo odbite in je bilo pri tem 35 sovjetskih tankov uničenih. Samo v enem dnevu so na tem oddelku bojišča izgubili Sovjeti nad 100 letal.

Okrog Rokavskega preliva

Tudi pretekli teden so angleški bombniki večkrat prileteli nad nemško in zasedeno ozemlje, ne da bi povzročili posebno škodo. Izgube je utrpelo predvsem civilno prebivalstvo.

V času od 14. do 27. avgusta je angleško letalstvo izgubilo 315 letal, in sicer od tega 52 nad Sredozemskim morjem in nad Severno Afriko.

Nemško letalstvo je večkrat napadlo vojaško važne kraje na angleški južni obali in v srednji in vzhodni Angliji. Letala so z velikim uspehom metala na sovražno ozemlje rušilne in zažigalne bombe.

Resnica o ruskih uspehih

Iz Berlina je prineslo te dni dnevno časopisje pojasnilo k nekem poročilu sovjetskega vrhovnega poveljstva. Rusi zatrjujejo, da so njihove čete imele velike uspehe pri Rževu in Kalininu. Vse je pretirano, zakaj tudi če bi bilo res, da so sovjetske sile kje napredovale za kakih 40 km, bi bil tak uspeh naravnost smešen v primeri z zmagami nemških in zavezniških čet na jugu. Rusko poveljstvo bi s svojimi pretiravanji rado odvrnilo javno pozornost od strahotnega položaja ruskih čet med Donom in Volgo ter na Kavkazu. Resnica je, da Sovjeti niso prav nič dosegli, pač pa so imeli ogromne izgube pri prav skromnih krajevnih uspehih.

5100 letal so izgubili Sovjeti v treh mesecih nemške poletne ofenzive poročajo iz Berlina.

KRATKE z vsega sveta

Hišnonajemninski davek so odpravili v Nemčiji.

V zastoj so prišla zaradi nekih tehničnih ovir turško-romunska trgovinska pogodjanja.

Letošnji pridelek rozin v Turčiji bo dosegel 60.000 ton; lani so tam pridelali le 33.000 ton.

Poseben denar nameravajo uvesti Nemci za balkanske države. Tečaj novih bankovcev bo enak tečaju marke.

Živinska kuga je zajela več tisoč kmečkih posestev v Angliji, zato je nastopilo pomanjkanje mleka.

Pogreba junaško umrlega madžarskega podregenta Stefana Horthyja sta se udeležila tudi italijanski zunanji minister grof Ciano in nemški zun. minister von Ribbentrop.

57 severnobolgarskih vasi bo dobilo v dolednem času električni tok.

V letosnjih osmih mesecih so izdale Združene države 24 milijonov dolarjev za vojne stroške; torej več kakor za dobo vse svetovne vojne.

Razglas o uvedbi splošne vojaške obveznosti je objavila Mehika.

Nalezljiva bolezen črnih koz divja po Siriji; zahtevala je že več sto žrtev.

Potres je zrušil številne hiše v južnem Peruju v Ameriki.

9 otrokom je že dala življenje 34 letna žena poljskega delavca Latzla v Sprottau v Sp. Šleziji.

500 francoskih ladij je odšlo te dni na lov na tune.

Rumena reka na Kitajskem je spet poplavela ogromno ozemlje v pokrajini Anhvej.

V švicarskem Lucernu so zaključili odlično uspele glashbene prireditve italijanske »Scale« iz Milana.

65 milijard frankov nameravajo dati Francozi za razna izboljševalna dela v svojih kolonijah v razdobju let 1942—1950.

Japonski dnevnik »Asahie« ima 3 milijone naklade, 1400 urednikov in 25 letal.

Letina v Grčiji

Grčija je pred vojno precej zanemarjala pridelovanje krušnega žita. Grško kmetijstvo se je bavilo predvsem z rastlinami za izvoz: s tobakom, z rozinami in oljko. Zato je Grčija uvažala krušno žito iz inozemstva. Letos so Grki površino žitnih posevkov zelo povečali, prav tako nasade krompirja. Tako bo to leto Grčija lahko s lastnim pridelkom preživljala velik del prebivalstva.

Za dvig slovaškega kmetijstva

Dve milijardi slovaških kron je določila slovaška vlada za dvig slovaškega kmetijstva. Izdelali so tudi načrt, zlasti za zagotovitev žetve v letih 1942 in 1943 in denarna sredstva za to delo v znesku 100 milijonov slovaških kron. Od te vsote hočejo uporabiti 44 milijonov za preskrbo semena in umetnih gnojil, 13 milijonov za izravnavo cen v tem letu, ostane pa za gradnjo silosov, vzornih gnojlišč in podobno. Zraven 100 milijonskega programa je gradnja novih mlekarn.

Socialno delo v Romuniji

Podpore je dobilo v enem letu okrog 29.000 vdov in sirot, nad 13.000 invalidov, nad 90.000 bolnikov in nad 11.000 drugih pomoči potrebnih. V istem razdobju so razdelili nad 2 milijona porcij živil, več tisoč otrok pa je našlo zavetišče v otroških domovih in nad 150 kol v Bukarešti je dobilo kuhinje. Za vse to obširno delo je dala država le malo, zakaj večina denarnih sredstev — 750 milijonov lejev — je prišla iz darov prebivalstva samega.

V teku ujemajo zajca

V Ameriki so strokovnjaki odkrili narod, kateremu pripadajo najhitrejši tekači. To je indijsko plemo Seris, ki prebiva okoli Kalifornijskega zaliva. Žene in otroci tega plemena brez težave z rokami love divje zajce po polju, moški pa v teku dohitavajo jelene in antilope.

Izkrcanje angleških ujetnikov v nekem italijanskem pristanišču.

Kaj je NOVEGA

d Sedemdesetletnik je postal v ljubljanskem križniškem samostanu vzorni redovnik g. pater inž. dr. Stanislav Dostal. Na mnoga leta!

d Izven Ljubljane, odnosno izven kontrolne črte bivajoči dijaki se opozarjajo, da naj si pravočasno preskrbe dovolilnice pristojne oblasti za prihod k popravni in drugim izpitom v jesenskem roku. — Iz pisarne prosvetnega oddelka Visokega komisariata.

d Neposredna oddaja mleka ukinjena. V smislu uredbe za oskrbovanje z mlekom za prehrano z dne 22. XI. 1941-XX (Službeni list za Ljubljansko pokrajino z dne 22. XI. 1941-XX, kos 94), se z dnem 1. septembra ukine in prepevduje vsaka neposredna oddaja mleka potrošnikom mestne občine Ljubljanske tostran žične ovire. Proizvajalci kravjega mleka mestne občine Ljubljanske tostran žične ovire morajo vse mleko, v kolikor ga ne rabijo za prehranjevalne potrebe svoje družine in živinorejske potrebe svojega proizvajalnega gospodarstva, oddajati v določene mestne mlekarne kot zbiralnice Prehranjevalnega zavoda Visoke komisariata. Z dnem 1. septembra 1942 je torej vsaka oddaja mleka neposredno potrošnikom tostran žične ovire kazniva v smislu čl. 10. zgoraj citirane uredbe v denarju do 50000 lir, v hujših primerih pa z zaporom do 6 mesecev. V smislu čl. 6., odstavek 2., zgoraj citirane uredbe se do nadaljnjega ustavi vsaka dobava mleka vsem gostinjskim obratom (gostilnam, kavarnam, slaščičarnam in ostalim).

d Marijino svetišče je obiskal te dni belgajski nadškof dr. Josip Ujčič. Pri tej priliki je bil gost gor. nadškofa Margottija, srečal se je pa tudi s tr. škofom Santinom.

d Zadnje dni je priobčilo dnevno časopisje oblastne odredbe s sledečimi naslovi: Zbiranje bivših jugoslovanskih vrednostnih papirjev pri podružnici Banca d'Italia, Navodila za vpis na vseučilišče in takse ter izpitne pristojbine, Predpisi o izpitih na srednjih šolah, Ustanovitev Zdrženja javnih uslužbencev, Ustanovitev združenja poštnih uslužbencev, Razdeljevanje mleka, Navodila glede valutnih prekrskov.

d Obveščevalna pisarna, ki jo je sv. oče papež Pij XI. v Rimu odprl, da zbira poročila, naslove, pisma vojnih ujetnikov in civilnih konfirancev, ima več pomožnih uradov in zaposluje do 140 oseb. Pregled njenega dela v

prvih treh mesecih letošnjega leta kaže ogromno delo, ki ga opravlja ta pisarna, Razna poizvedovanja po kurirjih (k nuncijem, delegatom, apostolskim vikarjem) v januarju: 31.976, v februarju: 31.467, v marcu: 36.668. Došli odgovori za januar: 29.856, za februar: 25.698, za marec: 30.669. Obvestila družinam za navedene mesece 28.185, 11.130 in 25.860. Različna manjša poizvedovanja v januarju: 11.660, v februarju: 13.200, v marcu: 15.117. Obiskovalcev pri uradu s prošnjami za novice v januarju: 3273, v februarju: 2832 in v marcu: 3566.

d 90 letnico svojega življenja je praznovala te dni v Mostah pri Ljubljani dobrotnica mošćanske župnije in njenih revežev Marija Lipovšek. Naj jo ohrani Bog do skrajnih mej človeškega življenja!

d Živilske nakaznice. Prehranjevalni urad Visoke komisariata objavlja: Z ozirom na uredbo št. 78 od 25. aprila, se nobena nakaznica ne sme izdati osebam, ki ne bivajo v občini, ako niso prizadeti predložili potrdilo svoje prejšnje občine, iz katerega sledi, da so pri-

Kupujte prelepo knjigo
»LJUBEZEN, KI REŠUJE«
Stane le 5 lir.
Dobite jo v vseh knjigarnah in trafikah.

javili svojo preselitev prehranjevalnemu uradu. Če bi pa prosilec ne imel takšnega potrdila, pa mora zaprositi za potrdilo s posredovanjem prehranjevalnega urada občine, v katero se je preselil. Izjemoma pa se za prihodnji mesec september lahko izdajo živilske nakaznice v pričakovanju, da se bodo ta čas uredile potrebne formalnosti z občino, odkoder prosilec prihaja. Obenem pa bodo morali prosilci podpisati izjavo, iz katere bo razvidno, da nimajo nobene druge živilske nakaznice in da prošnje niso vložili pri drugih občinah kraljevine. Kršilci teh določil bodo kaznovani po določilih čl. 27 prej omenjene uredbe.

d Tovorni avtomobil je do smrti povozil Zadnikarjevega Francija, petletnega sinčka hišnega posestnika in služitelja na finančnem ravnateljstvu v Ljubljani.

d Ko je podiral bukke v gozdu je veliko drevo pritisnilo ob tla ter stlo prsni koš in nogo 35 letnemu darvarju Janezu Ogorelcu iz Golobnjeka pri Mirni peči.

d Imenovanje predsednikov in strokovnjakov. Visoki komisar za Ljubljansko pokrajino je imenoval dr. Hubada Josipa za predsednika Zdrženja javnih uslužbencev Ljubljanske pokrajine, za strokovnjaka pri Zdrženju pa je imenovan fašist Salvatore Fiaccavento. — Za predsednika Zdrženja poštno-telegrafsko-telefonskih uslužbencev Ljubljanske pokrajine je imenovan Nadrah Ferdinand, za stokovnjaka pri istem združenju pa fašist Jakob Kolombis.

d 400.000 kg semenskega krompirja bo uvozila Italija v gospodarskem letu 1942-43.

d Posebno milo za novorojenčke je dovolila pristojna oblast. Matere novorojenčkov, ki še niso štiri mesece stari, naj se obrnejo na pri-

stojni urad za izkaznice, s katerimi bodo dobile v lekarnah mesečno 100 gramov posebeuega, novorojenčkom namenjenega mila.

d V izvrševanju svoje dolžnosti je padel poročnik pilot knez Hugo Maksimilijan Windischgrätz. Pokojnikova rodbina biva stalno na Pivki.

d Znameniti kipar, 71 letni Peter Kufferle, je umrl te dni v Pontedri. Svojo umetniško tvornost je razvijal v najvišji meri v prejšnji caristični Rusiji. Po boljševiški revoluciji se je zatekel v Italijo.

d Dve tretjini divjačine bosta morali na trg, je odločil minister za poljed. in gozdove.

d Cene perutnini in zajcem. Pristojna oblast je 24. avgusta določila, da v pokrajinskih glavnih mestnih občinah ne smejo biti višje cene od naslednjih: piščanci 38.50, kokoši 36.50, purani 35.50, goske in race 27, golobje 37, kuni 22.50 lir za kg žive teže.

d Razne nezgode. 17 letni Jože Stermole z Brega pri Velikem Gabru je vtaknil desno nogo med vozno kolo in si pri tem nalomil stopalno kost. — Tri prste je odrezal mlatinil stroj 4 letni Jožef Prime iz St. Vida pri Stični. — Z jablana je padel in si zlomil nogo 17 letni Bavdek Jože iz Vel. Lašč. — Na domačem vrtu si je zlomila nogo 77 letna Neža Vrčkova iz Cegelnice pri Prečni. — Na njeni je padel z voza in si zlomil roko 4 letni Jožef Hočevar iz Toplice pri Šmarjeti. — S pada je padla in si zlomila nogo 10 letna Marija Pavčkova iz Cegelnice pri Prečni. — S škafoam na glavi jo padla in si zlomila nogo 46 letna Zadnik Jožefa iz Velike Bučne vasi.

d Se nekaj nesreč. Z drevesa je padel in si zlomil nogo 10 letni dijak iz Ljubljane Colja Emil. — Pri padcu po stopnicah si je zlomila desnico Dečman Amalija z Ježice. — Pri padcu si je zlomil desnico 47 letni delavec iz Dol. Logateca Čuk Matevž. — Smrtne poškodbe je dobila pri padcu z voza, ko so se splašili voli, 10 letna Mahne Danijela iz Grahovega. — Desnico si je zlomil pri padcu Drnovšek Ivan, 17 letni dijak iz Ljubljane. — Pri padcu z drevesa si je zlomil nogo Vidmar Vladimir z Dobrove.

NOVI GROBOVI

V St. Juriju je umrl veleposlanik Frano Zdošek. — V Boh. Srednji vasi je odšel v večnost 73 letni Franc Arh, dolgoletni oskrbnik raznih planinskih postojank. — V Dogašah pri Mariboru je umrla 69 letna Marija Kovačeva. — V mariborski bolnišnici sta se presečila v boljši še življenje 65 letni viničar Franc Senk iz Jas. renine in 68 letna zasebnica Marija Ferkova iz Jelencev. — V Sošanju so pokopali 60 letnega pekovskega mojstra Antona Kajbo. — Na vzhodni fronti sta padla višji str'ec Leopold Račnik iz Globasnice in kanonir Ignac Diklin iz Bistrice pri Pliberku. — V Mariboru je umrla 74 letna trgovčeva žena Marija Strausova. — V Celju je zapel mrtvaški zvon 74 letnemu nadočimtelju Ivanu Cetini. — V Stari vasi na Bizeljskem je umrl 80 letni trgovec Martin France. — V Krškem je umrl kleparski mojster Jožef Hunter po rodu iz Kočevja. — V Ptujju in okolici so odšli v večnost: 38 letni Sanko Pernat, 51 letna Katarina Brusova, 18 letni Karl Stoiko in 83 letna Katarina Pfeiferova. — V prekmurski Tišini je zaspal v Gospodu tamošnji dekan Krantz. — V Smihelu pri Novem mestu je zapustila solzno dolino 85 letna Alojzija Pele pl. Tamerburg. — V Mariboru so umrli železniški upokojenec Alojzij Reš, star 82 let, zasebnik Ivan Kurnik, star 82 let, in 70 letna žena posestnika Roza Podgoršek. — V mariborski bolnišnici je umrla 49 letna posestnikova žena Marija Flis iz Poljčan. — V Celju je po dolgem trpljenju umrla posestnica in hotelikarica Rozalija Stegu roj. Liliija. — V Plečivarjih pri Sv. Juriju ob inž. žel. je umrl 63 letni Ivan Podkrajšek. — V Lokovinu pri Dobrni so pokopali 25 letno Justino Potočnik, v Dobrni pa Dunajčanko Heleno Thalhammer, staro 46 let. — V Ljubljani so odšli v večnost: črkostavec Narodne tiskarne Jože Tomič, soproga sprevednička drž. železnice Nastran Helena roj. Mesarič, duhovnik-ekspozit iz Davče Andrej Koptar, v Zavetišču sv. Jožefa samostanski brat iz misijoničar v Grobljah 35 letni Jožef Valenček, magistratni uradnik Alojzij Kukovca. — Naj počivajo v miru. Preostale tolaži Bog!

Madžari bodo imeli dobro letino

V splošnem dobro letino bo imela letos Madžarska. Pridelek ozimine bo nekoliko manjši kakor lani, pšenica pa je obrodila zelo dobro in bo znašal pridelek do 28 stotov na hektar. Najprej je pretila Madžarski suša, potem je pa obilen dož dobro namočil zemljo. Zelo dobro kaže koruza, letina stročnice pa bo izredna.

Najboljši pisatelj planin Janez Jalen

bo začel lepo družinsko zbirko knjig „Slovenčeve knjižnice“ s I. delom velike trilogije „BOBRI“
Naslov I. dela bo „SAM“ — II. dela, ki bo izšel v februarju 1943. leta „ROD“, — III. dela pa „ARGO“

Vsebinska je vzeta iz življenja ljudi v naših krajih pred 3000 leti.

Naročite se na vso zbirko „Slovenčeve knjižnice“ čimprej! 36 knjig — vsak mesec 3 knjige. Dve lepi knjigi bo dobil vsak reden naročnik vse zbirke za nagrado. Vsaka knjiga le 6 lir. Večere si boste najlepše krajšali s vrednim braanjem knjig „Slovenčeve knjižnice“

čitaj in širi »DOMOLJUBA«

Okrog sosedov

s Ustoličenje škofa dr. Šimraka. V nedeljo 16. avgusta je bil v Križevcih slovesno ustoličen novo imenovani unijatski škof dr. Janko Šimrak, dosedanja apostolski administrator tamnošnje unijatske škofije. Pri posvetitvi novega škofa so bili navzoči zastopniki cerkvenih in hrvatskih državnih oblasti. Cerkvene oblasti sta predvsem zastopala hrvatski metropolit in zagrebški nadškof dr. Stepinac in njegov pomožni škof dr. Salih Saevis. Navzoč je bil tudi apostolski odposlanec v Zagrebu Josip Ramiro Marcone. Predpisane cerkvene obrede je izvršil grškokatoliški škof iz Lvova dr. Ivan Bučko. Hrvatsko vlado je pri ustoličenju škofa dr. Šimraka zastopal državni tajnik za javna dela inž. Ivo Bulić.

s Samo še pri blagajnah v Nemčiji bodo zamenjali po 30. septembru rentenbank-scheine za 10, 50, 100, 500 in 1000 rentnih mark. Po 15. decembru pa izgube te listine veljavno, razen onih po 1, 2 in 5 rentnih mark.

s Za trpeče otroke v južnih hrvatskih krajih je neimenovani dobrotnik poklonil že tretjič 100.000 kun.

s Stanovanjsko združništvo v Belgradu. Zaradi pomanjkanja stanovanjskih prostorov se je v Belgradu v zadnjem času pričelo lepo razvijati tudi stanovanjsko združništvo. V tem pogledu je posebno delovna združna organizacija »Svoj dom«. Ker posamezni člani ne razpolagajo z zadostnimi denarnimi sredstvi, da bi si sami postavili lasten dom, je pričela omejena organizacija na združni podlagi kupovati že zidane hiše, v katerih potem prodaja svojim članom posamezna stanovanja. Cena stanovanjem se giblje od 170.000 din navzgor ter je odvisna od mnogih okolištin. Tako stane n. pr. enosobno stanovanje v ulici Kralja Aleksandra s teraso in vsemi postranskimi prostori 170.000 din, dvosobno v isti ulici 400.000 din, isto stanovanje v pritrilju pa 450.000 din. V bližini šeste moške gimnazije stane dvosobno stanovanje z vsemi ostalimi prostori 700.000 din. Cena temu stanovanju je zaradi tega tako visoka, ker je hiša moderno in razkošno zidana. Enosobno stanovanje v tej hiši stane 390.000 dinarjev.

s V borbah na vzhodnem bojišču je padel znani nemški avtomobilski dirkač 26 letni Rudolf Hasse. Njegove zmage pri raznih avtomobilskih dirkah so bile v veliko korist nemški avtomobilski industriji.

s Športno igrišče so uredili v Št. Vidu nad Ljubljano: na treh straneh je obdano od dreva, na četrti strani je pobočje, kjer bo prostor za gledalce.

s Ob obletnici smrti muslimanskega verskega poglavarja pok. reis ul' uleme dr. Fehima Spaha je več muslimanskih javnih in kulturnih delavcev počastilo pokojnikov spomin z govori, ki jih je prenašala sarajevska radijska postaja.

s Smrt zglednih duhovnikov. V Zagrebu je pred dnevi umrl dr. Josip Volović, dolgoletni profesor sv. pisma na zagrebškem vseučilišču. Pokojni Volović je bil nekaj časa tudi rektor zagrebške univerze, kanonik in predsednik nadškofijskega ženitovanjskega sodišča. Na Krku je pa umrl tamkajšnji kanonik in ravnatelj škofijske pisarne msgr. Ive Marković.

s Z rečnim prometom so začeli med Zemuno in Vukovarjem.

s Nesreča ne počiva. V Mariboru je padla pod stopnicah in dobila nevarne poškodbe 18-letna gospodinjka pomočnica Albina Stuhčeva. — V mariborski okolici je padel iz vlaka 16-letni ključavničarski vajenec Peter Mangot in dobil nevarne poškodbe po vsem telesu. — V Zusmu je padel z motornega kolesa 28 letni Franc Osojnik in je dobil hude poškodbe. — S kolesa je padla in si zlomila obe nogi 30 letna Ljudmila Zelenko v Mariboru. — Pri paden se je močno pobil po obrazu 25 letni Janez Podgoršek iz Studencev. — Apno je brizgnilo v obraz in hudo poškodovalo oko zidarju Ivanu Lenardu od Sv. Marjete.

s Na električni cestni železnici v Sarajevu so se pojavile prve ženske-sprevidnice, ki so obenem prve sprevidnice v hrvatski državi.

s Na vzhodni fronti so padli sledeči junaki: nemški polkovnik Alfred Hermann, topniški n. poročnik Robert Plank iz Gradca, poročnik

NAŠI VELIKI MOŽJE

Anton Aškerc

Kar pomeni v dobi stvarnosti ali realizma v 80. letih prejšnjega stoletja pisatelj Janko Kernik v povesti in romanu, to pomeni Anton Aškerc v pesništvu. Aškercu imenujemo najboljšega slovenskega pesnika pripovednega pesništva, zlasti balad in romane.

Aškerc je bil doma z Globokega v župniji sv. Marjete pri Rimskih Toplicah. Tamkaj se je rodil 1856 in pri Sv. Marjeti obiskoval ljudsko šolo. Na njegovem domu je nekoč vladalo blagostanje, zaradi nerednega očetovega življenja pa so Aškercovi precej obubožali. Zato se je mladi Anton navezal na teto Aguto, ki je bila zelo premožna, je imela veliko posestvo in celo vodila upravo kopalnišča v Rimskih Toplicah. Kupila je zadolženo posestvo Aškercovih in pomagala nadebudnemu dečku, da je 1869 vstopil v celjsko gimnazijo in jo 1877 končal. Po gimnaziji se je na tetino željo odločil za duhovski poklic, čeprav zanj ni čutil nobenega veselja. V semenišču v Mariboru je bil v letih 1877—1881. Že prejšnje leto je pel novo mašo in nato kot kaplan ali župni upravitelj služboval 17 let po različnih farah na južnem Stajerskem, kakor v Podsedri, v Skalah pri Velenju, pri Sv. Lovrenču v Slovenskih goricah, pri Sv. Marjeti in v Mozirju. 1898 pa je prošil za pokoj, izstopil iz duhovske službe in prevzel mesto mestnega arhivarja v Ljubljani, kjer je služboval do smrti leta 1912. Kot arhivar na mestnem magistratu v Ljubljani si je pridobil veliko zaslug, obenem pa je bil tudi urednik pesniškega dela pri Ljubljanskem Zvonu in v letih 1900 do 1902 pravi urednik. V tistih letih je tudi uredil in izdal Kettejeve Poezije in Prešernovo čitanko. V vseh počitnicah je najrajši popotoval po Evropi in po vzhodnih pokrajinah, tako je bil n. pr. v Italiji, Grčiji, Mali Aziji, Egiptu in drugod. Vsa ta popotovanja so imela nanj kot človeka in pesnika izredno velik vpliv.

Po svoji naravi je bil Aškerc vse bolj razumska kakor čustvena narava. Osnovna črta njegove osebnosti je bila ta, da zlepa ni ničesar verjel, morda le to, kar je sam lahko dognal in preizkusil. Vsaki stvari je hotel priti do dna, bil je vsekoliž iščoča narava, njegov nemirni duh je iskal odgovora na najvažnejša človeška in življenjska vprašanja, zlasti v najrazličnejših knjigah in na samih popotovanjih. To pa zaradi tega, ker je v prevelikem zaupa-

nju v samega sebe in svoj ubogi človeški razum zavrgel tiste odgovore na življenjska vprašanja, ki mu jih je dalo katoliško bogoslovje. Nikakor se ni mogel in ni hotel podvreči verskim resnicam, ki mu jih je nudilo samo katoliško bogoslovje. Zato je začel že v semenišču študirati tudi druge vere, zlasti mohamedansko, budizem in bramanizem ter kitajske filozofe. Vse te filozofske študije so zelo vplivale na njegov svetovni nazor in na njegovo pesniško delo.

Aškerc je kot pesnik izšel iz Prešerna, Stritarja in Gregorčiča. Torej so bili njegovi pesniški učitelji sami liriki. Zato je tudi sam najprej nastopil kot lirik v našem slovenstvu, in sicer v Stritarjevem Zvonu. Ko pa je pristopil k Ljubljanskemu Zvonu, je urednik tega lista Franc Levce spoznal v Aškercu pravega pesnika epika, pesnika pripovednih pesmi. In ko je začel Aškerc priobčevati balade in romane, se je kmalu razvil v pravega našega epskega pesnika. Že v desetih letih se mu je nabralo toliko pesmi, da jih je 1890 izdal v posebni knjigi pod naslovom *Balade in romane*. To so pravi beseri te vrste pesništva v slovenski književnosti. Niti pri Prešernu niti pri Levstiku ne poznamo tako lepih balad in romanc, kakor jih je pesnil Aškerc. Kdo ne pozna njegovih tovrstnih pesmi, kakor so: Mejniki, Godčeva balada, Ponočna potnica, Iškarijot, Judit, Brodnik in druge? Šest let kasneje je izdal drugo zbirko svojih pesmi pod naslovom *Epske in lirске poezije*. Ta zbirka pa že mnogo zaostaja za prvo. Pozneje je Aškerc izdal še tri zbirke svojih Poezij, poleg tega pa še osem drugih knjig, v katerih pa so bile dalje pesnitve iz ene in iste snovi; naslovi teh celotnih pesniških zbir so na primer: Primož Trubar, Akropolis in piramide, učeniki, Pavliha na Jutrovem in druge. Za eno izmed svojih knjig je uporabil tudi znamenito triglavsko pravljico o Zlatorogu.

Ko je izstopil iz cerkve in začel študirati še socialna vprašanja, se je v njegovo pesni vrnilo mnogo filozofskih in socialnih snovi, ki nikakor niso primerna za poezijo. Rad je v svojih pesnih jemal motive in snov tudi iz naše zgodovine, zlasti iz protestantske dobe in iz dobe kmečkih uporov. Zaradi tega je začel predaleč od lepe umetnosti in začel tako rekoč samega sebe prepisovati. Sprl se je s katoliško stranjo in z mladimi pesniki iz Cankarjevega in Zupančičevega kroga. Bil je presamozavesten, da bi bil poslušal dobre nasvete svojih prijateljev. Tako je začel tudi v hude spore z dr. Antonom Mahničem in popolnoma klonil pod težo njegove železne in dosledne miselnosti. In Aškerc mu ni znal drugače odgovoriti na povsem upravičene ocene kakor s smešenjem. To pa je bila kaj slaba zagovorna beseda nekdanj tako slavljenega pesnika balad in romanc. In takrat se je tudi porušila njegova visoka stopnja v pesništvu, ko ga je mnogo prerasl in prekosila umetniška beseda Zupančiča, Cankarja, Murna in Ketteja, to je tako imenovane slovenske moderne. Aškercova slava je zatohnila, mnogo prav po krivdi samega pesnika.

Danes se lahko oecimo pravo vrednost pesnika Aškerc: njegove prelepe pripovedne pesmi: balade in romane bodo ostale za zmerom zapisane z zlatimi črkami v naši književni zgodovini. zmerom in zmerom jih bomo z velikim umetniškim užitek om prebirali starejši, mladina pa se jih bo vse čase učila na pamet, saj se tako lepo in živahno dado deklamirati. Trdno pa bo ostalo tudi dejstvo, da bi bilo boljše, če bi bil nehal prej pesniti in če bi bil bolj dostopen za pametno in pošteno besedo tega ali onega ocenjevalca. Imel je nesrečen značaj, ki ga je spravljal zmerom v življenjske neprilike in celo v spore z najožjimi prijatelji. Prevelika oholost in pomanjkanje poslušaja za lepo tekočo besedo in melodijo pa je njegove zadnje pesmi za zmerom obsodila na neuspeh.

Maks Kramer iz Gradca in zdravnik dr. Hugo iz Judenburga.

s Pred več meseci je ušel iz mariborske jetnišnice Franc Kolar, ki ga je še bivše jugoslovansko sodišče obsodilo na dosmrtno ječo, ker je umoril paznika. Ker je Kolar nekemu kmetu grozil s silo, ga je kmet z lovsko puško ustrelil. Tri dni nato so orožniki prijeli na Tezno morilca Sterna, ki je bil skupaj s Kolarjem pobegnil iz jetnišnice.

s Ob obletnici velike eksplozije v Smederevu, ki je porušila velik del mesta, je sprejel častnikarje izredni komisar za obnovo tega mesta, Dimitrij Ljotič, ter jim dal podatke o obnovi smederevskega mesta. Iz njegove izjave je razvidno, da je že precejšen del mesta obnovljen. Obnova se vrši po izdelanih načrtih ter iz sredstev, ki jih je dala na razpolago srbska vlada, iz posojila smederevske občine ter prispevkov Srbskega in Nemškega Rdečega križa.

s V kratkem bodo začeli graditi drugi tir na progi Sarajevo—Ilidže v dolžini 14 km.

s Prvi tečaj za gospodinjke pomočnice so zaključili te dni v hrvatskem Varaždinu. Vseh 106 tečajnic je dovršilo tečaj s prav dobrim uspehom.

s Obvezno pripravljane drv po gozdovih za vse moške od 17. do 50. leta je predpisala srbska državna uprava z ozirom na velike težave, ki jih je imela z nabavo drv in ostalega kuriva v pretekli zimi.

(Dalje.)

»Za mojega Markca, ko bo v ponedeljek prišel domov.« Največjo jajčno lupino je vsadila v tenko testo. Ze dolgo let niso tako prijetno zapeli zvonovi na veliko soboto. Ze dolgo ni mežnar Luka našel po hišah tako prazniških obrazov, ko je v veliki lanterni nosil okrog požegnani ogenj. Pa tudi to je vedel povedati župniku, da še zlepa ni nabral toliko pirhov kot to leto.

»K zemlji so šli, zato jih zemlja redile je pojasnil župnik. Najbolj pa so bili vsi veseli večerne procesije. »Kaj tako lepega pa že davno nismo doživeli so vzklkali. Celo ljudje iz sosednih župnij, ki zlepa niso poznali pohvale, so sicer z zavistjo, pa vendar enodusno priznali: »Letos so se pa postavili! Pa je bila procesija tudi v resnici veličastna! Na hribih

»Verjemi, Tilka, da se nama sreča smeje iz oken!«

so goreli kresovi, vsa okna na hišah, tudi visoko pod goro, so žarela v svečah, na zvoniku so žgali raznobarni ogenj, iz lin so metali rakete, Gregorjev drugi sosed Jurij je palil moznarje za vasjo, med hišami pa je močno valovila pesem, polna zmagošlavja in glasov, med katerimi je plaval Nikotov tenor, tako mehki in zvočni, da so ljudje začudeni prisluhli. Tudi zvonarji so udarjali poskočne, da so jih pošteno bolele roke. Starim so silile solze v oči, ker so po dolgem času spet slišali stare pesmi, ki so jim bile znane in najbolj všečne. Ta večer je bil zadovoljen celo organist.

Po procesiji sta Niko in Tilka zavila domov. Pod hribom je blestela domača hiša, vsa žareča v svečah, ki jih je čuvala mati Marička. »Verjemi, Tilka, da se nama sreča smeje iz oken!«

»Da le ne bi skočila skozi okna,« ga je podražila. Bilo ji je slovesno in mehko pri srcu ko one dni, ko je še z bratom skakala po klanecu. Vejo je nosil nad seboj in prepeval »Aleluja, Aleluja!«

»Jutri pridele je vzklknila.

»Pride gotovo, tako je pisale!

»In udarili si homo v roke!

Niko jo je prijel za roko in obstal.

»Potem bova zvezana!

»Le še malo počakaj!« je ponagajala.

»Za vedno?«

»Do smrtile!

Še dolgo v noč so goreli kresovi in peli zvonovi. Najbolj pa je gorelo in pelo dvojce sre v veselih pričakovanju.

Za velikonočni ponedeljek so šli ljudje v Emavs. Komaj ozelenele police — položene senožeti za vasjo — so bile polne majhnih skupin, ki so posedle po travi, rezale žegen, sekale pirhe in pile iz pletenih steklenic. Vmes je igrala harmonika kakor svoje dni.

Pri Gregorjevih so imeli goste. Z župnikom je prišel po klanecu domači sin, pater gvardijan. Izletniki ob poti so prijazno pozdravljali oba gospoda.

»Danes bodo mešetarilice so govorili med seboj in ugibali, kdaj bo poroka, kaj bo s starim in kako se bo vsa ta reč končala.

V hiši so prijetno kramljali. Tilka si je oblekla novo obleko in stregla gostom. Najbolj radovedna je bila mati Marička. Podrobno je moral opisovati oče gvardijan, kako je z očetom

»Odkar je odšel Niko,« tako je pripovedoval, »je postal oče nemiren. K vodnjaku sili, po cele ure presedi tam in gleda v globino. Tihoma kliče v temno jamo: »Fortuna! Fortuna! Oglasi se, nikar se ne skrivaj! Ven pojdi, saj sva sama!« Zdi se, da sliši glasove iz jame. Razburji se in udarja z roko: »Le udaril Takol! Še enkrat! Skloni se globoko in veleva: »Zdaj pa le ven! Zandarji so na cestil Beživalc! Naglih korakov gre v celico in se zaklene. Skrbi me, kaj bo z njim. Ukazal sem zapreti vodnjak in naročil bratu, naj skrbno pazi na očeta!«

Mati je preplašena poslušala, povesila glavo in zahtela. Pa jo je znal župnik potolažiti in spraviti v dobro voljo.

»Kaj bi se grizle,« je modroval. »Oče bo ozdravel, pa zet bo prišel v hišo! Nova krepka roka se bo poznala povsod! Na teh besedah je obvisel oče gvardijan. Znal je pa že tako lepo izpeljati, da so vsi čutili: Niko in Tilka naj se vzameta, to je iskrena želja domačih in skoroda božja volja! Pri Tilki je šlo tako, kakor pri vsakem dekletu, kadar jo zasnuhijo. Kazala je zadržano, srmežljivo se je umikala, na zunan vdano prepustila odločitve drugim; v srcu je pa neprestano klicalo: »Da hočem!« Niko pa je na vprašanje odgovoril odkritosrčno: »Prav rad jo vzamem, samo če me imate za vrednega, ker sem hlapec!« V očetovem imenu je na kratko odločil sin: »Vidva se vzameta! Oklici se začno v nedeljo, za šagro sv. Jurija pa gresta pred oltar. Grunt bo do smrti prepisan na mater, potem pripade vajinemu prvemu otroku, ali pa Tilki, če Bog ne bo dal otrok.« Nihe izmed mladih ni porajal za te gospodarske določbe. Zadovoljno so si segli v roko in župnik je nazdravil.

Zunaj so se medtem zbrali pevci, katerim je župnik zjutraj namignil. Urezali so veselo pesem, povabili so jih v vežo in dobro postregli. Vsa hiša se je zavila v židano voljo, le materi Marički so ob spominu na Gregorja nekajkrat pritekale solze iz oči.

Duhovna gospoda sta se poslovila še pred avemarijo. »Si zadovoljna, Tilka?« je pred pragom vprašal župnik. »Sem!« Samo eno željo imam!«

»Na dan z njo!«

»Rada bi videla, da bi me poročili v romarski cerkvi sredi polja.«

Ker župnik ni ugovarjal, so želji takoj ugodili. Mati in sin sta se še v kuhinji pomenila o podrobnostih. Medtem so pevci peli in nekateri celo prešerno vriskali.

»Pa jim ti reci, naj ne vriskajo zaradi očeta! Lepo, lepo ga pozdravi, popazi na reveža in mu sporoči, da ga pridemo vsi obiskat po porokile!

Župnik je sprejel očeta gvardijana v župnišču, kjer je prenočil. Pevcem je razlagal Petrov janz svoj načrt za poročni dan. »Z vozovi se popeljemo, kakor včasih! Pod noč so vstali in peli po klanecu, zavriskal pa ni nihče, da bi ne žalil matere.

Zadnje tedne je šlo, kakor namazano: pod kolnico je žagal mizar, v kamri je šivala mož-skra, po hiši so belili zidarji, v kuhinji je pa pomagala Erna. Po prvih oklicih so vaščani na široko razpravljali in ženske na drobno opravljale. Po drugih oklicih so pomilovali samo Gregorja. Ko so pa slišali tretje oklice, so se docela sprizajzili z novico. Spomin na furmane je oživel. Kar jih je še ostalo, so pripravljali vozove, da bi po stari navadi peljali svate in pevce v cerkev.

Sv. Jurij je prijal na iskrem konju. Kar čez noč se je napejalo popje na mladju. Niko je delal od jutra do noči v vinogradu, kakor bi se sploh ne menil za dogodke v hiši.

»Da ne bom v napatjele se je opravičeval. Tilka je pa brž spoznala, da ga nekaj tež. Izmuznila se je iz hiše in mu nesla južino. Položila mu je roko na ramo in sunkoma vrgla vprašanja:

»Kaj ti je, Niko?«

Začudeno jo je pogledal in se pošalil: »Saj veš, da sva pred odločilnim korakom!« Dekle se ni pustila pregovoriti. Vrtela je z besedo, kakor bi hotela izvedeti skrivnost.

»Vem, kaj premišljuješ!« je vzdihnila. Niko je molčal.

»Palir ti ne gre iz spomina, kaj ne?«

»Nikar ne obujaj starih spominov!« je prosil fant. Videti je bilo, da je Tilka zadel na pravo struno. »Ker si že omenila palirja, pa bodite! Bistro ji je pogledal voči. »Ti vest kaj očita?«

Tilka je povesila glavo in izmaknila pogled. »Da ne bo skrivnosti med nama, ti povem kakor pri spovedi: Prevaril me je, pokvaril pa ne!«

»Dovolj je odsekal.« Petrov Janz mi je vse opisal. Nikdar več te ne bom vprašal o tem!« Hvaležno ga je pogledala, pospravila posodo in ostala.

»Že greš?«

»Polno dela je doma.«

»Nimam zabiti tudi ti vprašanja?«

Zasukala se je v breg z jerbasom pod pazduho. V soncu so ji zalesketale solzne oči.

»Le vprašaj, Tilka!«

»Globoko je vzdihnila in se ozrla vanj.

»Kdo je oni večer udaril palirja?«

»Jaz nek je dejal odločno.

»Zakaj so te pa zaprli?«

»V preiskovalnem zaporu sem bil tri mesece. Dokazov niso imeli, pa so me izpustili.«

»Zakaj se nisi vrnil domov?«

»Sram me je bilo. Pisal sem tvojemu bratu, ki me je dobro poznal in vedno razumel. Za hlapca me je vzel v samostan. Deset let sem služil: molil in delal. Ni bila velika moja plača, toda vsa sem si prihranil.

»Zakaj mi to pripoveduješ?«

»Ker si me vprašala in pa — da mi ne bo kdo očital, da sem prišel k hiši praznih rok!« Zadelo jo je v živo. »Kar je palir klevetal zaradi Elze, je laž! Verjameš, Tilka?«

»Da! Petrov Janz mi je vse povedal in v pismu sem brala.«

»Sedaj sva se sama izpovedala, jutri naju bo pa župnik. Mi daš odvezo?«

»In ti meni?«

»Ti vest kaj očita?«

Objela sta se in lahko jima je bilo pri srcu, kakor da bi se obema odvalil težak kamen. Odhitela je po stezi na brežino. Z vrha ga je pozdravila z roko in on ji je odzdravil. Udaril je s krampom in zaživžgal. Tilka pa je pela med zelenimi grmiči in ptički so peli z njo. Pomladni veter je razpršil zadnje oblake na nebu in jasno sonce se je uprlo v zelene brežine.

Poročni dan je bil veder in jasen. »Gajzla« na bratovščina« je po dolgih letih spet okrasila vozove s prvim zelenjem. Posedli so na vozove in sipali bonbone med otroke, ki so se v gručah zaganjali po tleh in pobirali sladka zrna v prahu.

(Nadaljevanje prihodnjit.)

Veliki Amerikanec

Dne 17. januarja 1706 se je rodil Benjamin Franklin. Umrl je 17. aprila 1790 v visoki starosti 84 let. Dostikrat je bilo o njem rečeno, da je bil »prvi veliki Amerikanec« in najznamenitejši mož, kar se jih je rodilo v kolonialni Ameriki. Zaslovel je po vsem svetu v treh pogledih: kot pisatelj, znanstvenik in državnik.

Ko je bil tiskarski vajenec, je Benjamin Franklin že slišal propovedi proslulega gromovnika Increase Matherja, ki je zagovarjal naziranje cerkvene prevlade nad državo. V svoji visoki starosti pa je bil Benjamin Franklin v prijateljskih odnosih z Voltairjem, velikim svobodomislemcem.

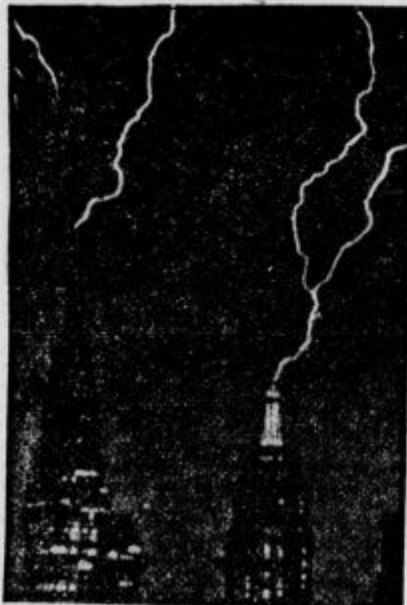
Benjamin Franklin se je rodil kot sin angleškega priseljence v Bostonu. Po dveh letih kolonija je v starosti 10 let odšel na delo naj-

Zamorska dekleta meljejo koruzo

prej v očetovo svečarno, potem v bratovo tiskarno.

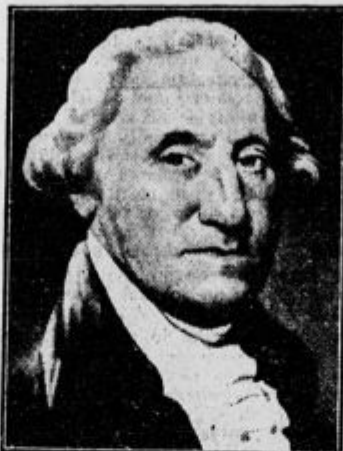
Hotel je biti neodvisen, zato je Franklin odpotoval v Philadelphijo, da bi postal tiskar in izdajatelj. Poleg časopisa je uredil tudi koledar, ki je bil največji Franklinov uspeh na polju časnikaštva. Njegov koledar prištevajo med prve ameriške knjige, ki so se uveljavile v inozemstvu. Koledar so prevedli skoraj v vse jezike.

Strele udarjajo nad Njujorkom

Ko mu je bilo 30 let, je začel Franklin z raziskavami na polju elektrike. Nazorno je obrazložil pozitivno in negativno elektriko in je dokazal, da je bliskanje in elektrika ista stvar. Izumil je končno strelodod za zaščito hiš.

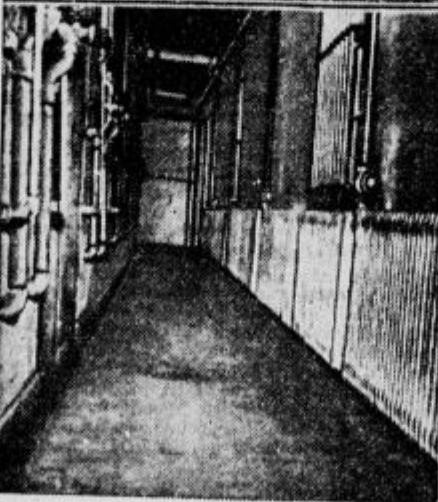
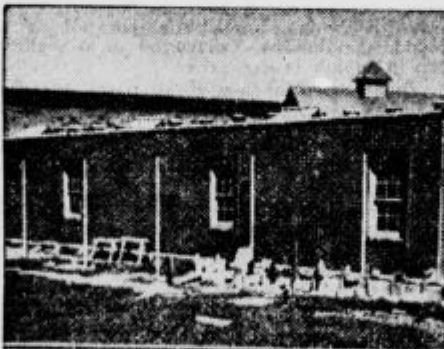
Franklin je bil že precej v letih, ko je spor kolonij z angleško vlado prišel do krize. Živel je mnogo let na Angleškem in se je tru-

George Washington, prvi ameriški državni predsednik

dil, da bi kolonije dobile svoje pravice, vendar tedaj njegova prizadevanja niso rodila uspeha.

Povrnil se je v Ameriko na predvečer revolucije. Takoj je stopil na stran ljudstva in proti vladi. Kot odposlanec kontinentalnega kongresa je bil Franklin eden izmed petorice, izbrane za pripravo proglasa neodvisnosti Zdru-

Železnišnica v ameriški Filadelfiji; v tem mestu se je Franklin izuril za tiskarja

ženih držav. »Da, sedaj moramo biti vsi eno, drugače bomo viseli vsak posebej,« je vzkliknil Franklin, ko so odposlanci podpisali deklaracijsko izjavo o neodvisnosti.

Kot najbolj priljubljen Amerikanec v inozemstvu je bil Benjamin Franklin od ameriškega kongresa imenovan za poslanika v Franciji. Bil je sprejet v Parizu z velikim navdušenjem: največji pisatelji, modroslovci in znanstveniki predrevolucionarne Francije so se mu klanjali. V prihodnjih dveh letih je postalo Franklinovo pariško stanovanje evropski glavni stan ameriške protiangelske propagande. V Parizu se je Benjamin Franklin srečal z vodilnimi francoskimi, nemškimi, poljskimi, švedskimi in drugimi prstovoljci, ki so kasneje prišli v Ameriko, da se borijo ob strani George Washingtona, glavnega poveljnika ameriške revolucionarne vojske.

Velike važnosti za ameriško revolucijo je bila pogodba, ki jo je Franklin leta 1778, podpisal s francosko vlado. Ta je dala kolonijam mogočno brodogradnjo, dobro izurjeno vojsko in veliko zalogo orožja in streliva, kar je omogočilo zmago ameriške revolucije.

Star in utrujen se je povrnil Benjamin Franklin v Ameriko leta 1785, vendar je novo-

Zamorski fantje

rojena zvezna republika še zahtevala njegovo pomoč. Bil je trikrat guverner Pensilvanije in član ameriške ustavotvorne skupščine.

Tik pred smrtjo je izdal dva spisa: prvi se je bavil s svobodo tiska, v drugem je Franklin pozival ameriški parlament, naj odpravi suženjstvo črncev, ki ga je imenoval zločin proti omiki in napredku.

Ob Franklinovi smrti je žalovala Amerika in Evropa. V francoski revolucionarni zbornici so Benjamina Franklina poveljevali kot moža, »ki je strgal blisk z neba in žezlo iz rok tiranov.«

Sirotko dobro izkoriščajo

Nemško časopisje piše o novem načinu popolnega izkoriščanja mleka in stranskih proizvodov. V glavnem gre za izkoriščanje posnetega mleka in sirotke. Z novim načinom predelave pridobijo iz 100 kg posnetega mleka 20 kg sira s 50% suhe teže. Postranske izdelke mleka sedaj izkoriščajo za izdelavanje beljakovinskih nadomestkov za jajca. Celotni izdelek teh nadomestkov ustreza sedaj letnemu izdelku v višini 800 milijonov jajc. Ti nadomestki za jajčjo beljakovino so se zlasti pri kubi dobro obnesli. Nemški strokovnjak Hans Pirner čeni, da pridobiva sedanja Nemčija iz navedenih odpadkov pri izdelovanju mlečnih izdelkov dodatnih 210 milijonov kg živil na leto.

180 rudarjev je izgubilo življenje, ko so se v japonskem rudniku v pokrajini Jamaguči porušili podporniki v globini 1000 m pod morskim dnom.

GIGANOVA ZAPUSCINA

Ruggero Dombre.

Prevedel Grliš Koritnik.

»Torej« je povzel glas zunaj, »si že našel najboljšo osebo od vse te družbe, celo najboljšo na vsem svetu?«

»Gospod, je vzdihnila starka, »kako je mogoče, da ima ta komediant prav tak glas kakor moj Andrejček?«

»Kajpak, babica, ker tudi je vprav vaš Andrejček!«

In v istem hipu je babica sprejela v svoje naročje vnučka, ki je vstopil kakor svetel izpod zebnik.

Lahko vas zagotovim, da starki na prvi mah ni bilo niti malo mar vedeti, na kakšen skrivosten način se je njen vnuček, ki je bil po njenem mnenju še vedno pastir v Ramonteghiju, mogel spremeniti v predvajatelja z medvedom v Hasparrenu. Imela je zdaj pač drugo opravilo: morala je poljubovati in objemati Andrejčka, in se zares ni prav nič zdrževala, da ga ne bi nežno pritiskala na svoje prsi in ga obisipala z milovanjem in poljubi. Medo pa se je med tem ves ganjen (saj nobena reč ni tako nalezijska kakor emravost) približal k njima, ker se je tudi njemu zahotelo srčnih izlivov. Andrejček ga je z eno roko pritegnil k sebi, medtem ko je z drugo objemal babico, združujoč tako v objemu vse, ki jih je najbolj ljubil. Vse?... Ne: manjkala je še njegova mala dobnitnica. Saj kajpada veste, o kom hočem govoriti!...

Pri vsem tem pa je vdova Iruleghi, ki se je čutila poleg kosmatinca kaj malo domačo, od strahu zavpila, ko mu je bila tako blizu.

»Ne bojte se, babica,« je spregovoril Andrejček, »Medo je moj prijatelj in vam gotovo ne bo storil ničesar žalega.«

»Saj ne pravim, da mi bo, srček moj; toda bolj bi mi ugajalo, če bi stal malo bolj daleč od mene.«

In začel je na dolgo in široko pripovedovati...

Ko je Medo na ukaz svojega gospodarja zapri vrata in odgnal radovedneže in se v spodnji oddaljenosti zleknil po tleh, je starka povzela:

»Zdaj pa mi, mali, pripoveduj, kako se je vse to namenilo...«

»Da hodim z izurjenim medvedom po svetu, babica? No, poslušajte torej.«

In začel je na dolgo in široko pripovedovati svoje doživljaje.

Seveda je moral babici izpovedati tudi tisto, kar ji je bil dotlej prikrlil, da so namreč pri gospodu Giampaoliju kaj slabo postopali z njim, pa če je zdržal ter ostal pri njem, da se je to zgodilo samo zato, da ni izgubil svoje letne plače.

»Torej si mnogo trpel v tej hiši, ubogi moj Andrejček?« je vprašala starka.

»Da, babica, zadosti.«

»Ne bi bil smel ostati tam.«

»Oh, saj bi bil že zdavnaj šel od njega, da ni bila moja služba vam v prid! Da ni bilo vas in gospodične...«

»Gospodične? Giampaoli ima torej bčerko?«

»Nečakinjo, hčerko mlajšega brata.«

»In je bila dobra s teboj ta gospodična?«

»Dobra, kakor bi mogli biti samo še vi, babica.«

»Draga malka! Ponesla ji bom gob danes all jutri, ko mi bodo noge dopustile pridrsati se do gozda.«

»Da je ostala v Ramonteghiju, bi mi bilo življenje tam še znosno; ko pa sem včerajšnje jutro zvedel, da se bo za vedno vrnila k svojemu očetu, sem sklenil poiskati si drugo službo.«

»Da, ampak to mi le ne pojasnjuje, kako si postal gospodar medveda.«

»Počakajte malo, babica; dajte mi časa, da končam svojo povest.«

Deček je začel pripovedovati, kako se je srečal z Medvom, gospodarjem. Nobene podrobnosti ni izpustil, izvzemši poslednje besede umirajočega: »Zate... tudi tam... tam...« O tem pa ni govoril samo zato, ker je tiste besede pripisoval zgolj bolnikovi mrzlici in zbledenosti in jih je bil že čisto pozabil. Toda ravno to njegovo pozabljenost je prihodnost popravila.

Ko je končal, je začela babica izpraševati:

»Potemtakem si postal, dragi moj ubože, pravi glumač z medvedom?«

»Kakor morete videti, babica.«

»Poklic, ki te bo prisilil, da boš moral biti vedno na cesti, mlad in boren, kakor si!«

»Mar se vam zdi, da se mi je poleg mojega dobrega Meda kaj bati?«

»Tvoj medved te bo pač mogel braniti, če bo to potrebno; ne trdim, da ne; ampak to mi le ne brani, da ne bi čutila velike skrbi zate, ko te vidim pri tvojih letih iti samega po svetu. In potem te nemara tudi ne bom več videla, če pojdeš tako daleč; kako ti bom mogla sporočiti, če bom zbolela? Vse to je treba imeti pred očmi, mali.«

»Zholeti, babica? Eh, bežite no, saj ste tako krepki! Bodite mirni: saj se bom vrnil še mlad, kakor hitro si bom prislužil zadosti denarja in namenjen sem živeti potem pri vas, ne da bi vas še kdaj zapustil. In zaslužil ga bom, o tem boste prepričani; in postal ga vam bom zadosti, da boste mogli posihljal živeti, ne da bi morali trdo delati. Ta medved mi bo to omogočil. Po vsem videzu je tudi precej vreden: to mi je dejal včeraj isturiški župan, ko sem pri njem večerjal. Da si more šlovek kupiti tako žival, je treba mnogo denarja in jaz ga ne bi mogel niti kolj spraviti skupaj, tudi z večletno plačo ne. Ko pa sem prejel že udomačeno žival, ne da me je to kaj stalo, pa menim, da je moja dolžnost, da jo izkoristim kar najbolje mogoče. Za to pa nimam nobene druge možnosti, kakor da grem z medvedom po svetu, da ga bom kazal po mestih in vaseh.«

Te besede, dasi polne zdrave pameti, pa le niso mogle preprečiti nje, na katero so bile naslovljene. Njej bi bilo ljubše, da bi vnuček še naprej mirno služil svoj kruh kot pastir pri kakšnem gospodarju, četudi ne ravno pri Giampaoliju ali pa postal bodisi tudi delavec, kakor pa, da bi bil po njeni vednosti izpostavljen tisočermi nevarnostim.

Ni si mogla kaj, da mu ne bi tega povedala, toda Andrejček ji je zapri usta s poljubom in izjavil:

»Tudi jaz sem vašega mnenja, babica, tudi meni bi ugajalo obdelovati zemljo, toda majhen in slaboten, kakor sem, ne bi zaslužil niti tega, kar je potrebno za vaše vzdrževanje. Hodeč z medvedom naokoli, pa bom mogel, nasprotno, nabrati mnogo denarja. Španec je imel krasen prihranek; podaril ga je nekaj celo meni; poglejte, babica.«

In s polno pestjo kovancev je zacingljal pred osuplimi očmi vdove Iruleghi, ki je zamrmrala:

»Ce je to opravilo tako donosno, je pa res bolj, da se okoristiš s to priložnostjo.«

»Hvala, babica. Medtem pa sprejmite tale denar z ostanom moje plače vred. Še danes popoldne bom gledal zaslužiti več, nego mi bo treba za na pot jutri.«

»Torej že hočeš odriniti?«

»Da. Zakaj naj bi odlašal zdaj, ko sem se že odločil? Če bi se mudil tukaj, bi le zapravil, namesto da bi zaslužil.«

»Kakor hočeš, dragi Andejček... Ampak meni ni treba tega denarja; tvoje plače, katere ni mi sproti pošiljal, mi bodo zadostovale za dolgo časa. Le-tem gre hvala, če se počasi kuha na ognjišču ta dobra juha.«

In s polno pestjo kovancev je zacingljal...

»Uboga babica! Stavim, da v vaši juhi ni niti koščka slanine.«

»Izborno jo morem napraviti tudi brez slanine... Sicer tvoj denar ne bi tako dolgo trajal.«

»Vprav zato vas prosim, da sprejmete med tem ta Špančev denar. Pojdete si kupit lep kos prekajenega mesa; vaš vnuček je redkokdaj pri vas, in kadar pride, mu je treba slovesno postreči.«

»Pa naj bo; kupila bom prekajeno meso, toda ne za ves denar; naj ti pridonore, da boš mogel udobno započeti svoje novo življenje.«

»Saj ga bom še dobil, ne bodite v dvomu.«

»Že v drugo mi praviš to; ampak, kako?«

»Privedil bom predstavo na trgu. Bilo bi čudno, če se ne bi vrnil s polno denarnico. Vsi v tem kraju me poznajo. Ko bodo zvedeli, da sem postal komediant, bo radovednost prignala k predstavi nič koliko ljudi. Vrhu tega pa tudi ni videti vsak dan tako umnih živali, kakor je moj Medo!«

Vnuček odločni glas je zbudil zaupanje tudi v vdovi Iruleghi, ki je sprejela denar ter ga dala v omaro. Održala si je samo toliko, kolikor ga je potrebovala za nakup prekajenega mesa, in je odšla kupovat. Med njeno odsolnostjo se je Andrejček vrnil k svojim zamisli, da bi privedel predstavo še tisto popoldne. Kakor hitro se je babica vrnila, jo je vprašal:

»Ali nimate morda polo belega papirja, babica?«

»Belega papirja?« Če bi bila tudi zadosti bogata, da bi si ga mogla nabaviti, mi ne bi bil v noben prid ker ne znam pisati. Ampak, kaj hočeš napraviti z njim?«

»Takoji boste videli... Imate sploh kakšen papir?«

»Ali bi ti ni mogel rabiti tisti, v katerega je bilo zavito prekajeno meso?«

Bil je tisti grobi, rjavi papir, ki rabi prodajalcem delikates za zavijanje njihovega blaga. Ne velika pola je bila na več mestih omadeževana od maščobe.

Andrejček se je nekam prezirno ozrl na papir, se namrdnil in rekel:

»Dajte mi ga vseeno; če ni drugega, bom opravil tudi s tem.«

Starka ni razumela, kaj je dečko hotel napraviti. Dala je prekajeno meso v lonec, se obrnila in obstala mirno pod velikim dimnikom. Sledila je s pogledi vnučka, radovedna, kaj numerava storili.

(Nadaljevanje prihodnjič.)

S čim se čebele hranijo

Naše čebele se poslužujejo dvojne vrste hrane: medu in cvetnega prahu ali peloda. Poleg tega pa uživajo vodo, ki jo neobhodno potrebujejo. Med ima mnogo sladkorja, pa skoraj nič beljakovin. Zato ga čebele ne morejo uporabljati za zgradbo svojega telesa, za rast itd., marveč le za delo, tako kot človek sladkor in skrob. Potrebo po beljakovinah pa krije čebela za drugo vrsto hrane, s cvetnim prahom ali

pelodom. To zadostuje za čebelo popolnoma. Obojo hrano si čebele same poiščejo. Deloma jo uporabijo takoj, deloma pa jo shranijo za zimo. Tako napravijo namreč z medom, kajti cvetni prah uporabijo že spomladi in poleti.

Obojo hrano najdejo čebele na cvetličah. Kakšno je razmerje med cvetlico in čebelo? Druga drugi izkazujejo uslugo. Tako velja v tem primeru v polni meri naš rek: »Roka roko umije«.

Kakšno korist ima cvetlica od čebele? Res so nekatere rastline, ki se oprasa same, drugim pomagajo veter, ali pa kake druge vrste žuželk. Toda znano je, da je seme, ki je nastalo po samoopraševanju slabotnejše, in da je seme, ki dozori po medsebojnem oprasaevanju boljše, krepkejšo; neoprašeno seme za čudo ne da nobenega sadu. O tem se moremo prepričati sami, če preprečimo oprasaevanje po čebelah; tak cvet ne da nobenega sadu.

Izmed vseh žuželk so najbolj vestne oprasaevalke čebele. One vztrajajo pri isti vrsti cvetlice. Če je začela n. pr. neka čebela obiskovati regrat, prevzame druga deteljo, tretja jablano, četrta spominčico itd. Pri tem vztraja skoraj ves dan, kot so opazovalci dognali. Ta čebela leta od regrata do regrata, druga od jabolčnega cveta od jabolčnega cveta, ona od spominčice do spominčice itd. Ko se vračajo domov, prinašajo s seboj razne vrste medu in cvetnega prahu, toda vsaka zase le eno vrsto. Tako je cvetlicam zagotovljeno oprasaevanje, ki bi se ne mogla izvršiti, če bi čebele menjavale cvetlice.

Prav gotovo imajo čebele pri obiskovanju cvetlic sebične namene. One iščejo sladkega medu in cvetnega prahu. In to je korist ali če hočemo reči, plačilo, ki ga dajo cvetlice čebelam za njihovo uslugo, ko prinašajo po svojem kosmatem hrbtu, glavi itd. cvetni prah od cveta do cveta. Med srkajo čebele s svojim žlehasnim jezikom. Sladke sokove spravljajo delavke, te namreč nabirajo hrano, v razširjeni požiralnik (medeni želodček), jih prebavljajo v med in jo praznijo v medene stanice. Medeni želodček je sicer zelo majhen, komaj tako velik kot glavica pri bučiki, vendar prinesejo čebele znatno množino medu domov. Zato, da napolni ta želodček z medom, mora obiskati čebela 1000 do 1500 krat cvet. Čebelarji trdijo, da naberejo

(Nadaljevanje spodaj na 11 strani.)

R. Bazin:

Mlin na veter se je ustavil

Limenski mlin se je vrtel noč in dan tako hitro in tako dobro, da se je svet temu kar čudil in je mlinar bogatel. Stal je trdno na visokem griču. Spodaj je bil zidan, zgoraj pa lesen. Zares delavec, ki je stesal to hišico v časih, o katerih več ne govorimo, je moral biti dober delavec. V sredi je bil močan steber, v tega pa je bilo vdelenih kakih trideset močnih brun, ki so nosili hišico, kolo in streho, pa še mlinarica, ki ga ni bilo moči videti. Daleč

Stal je trdno na visokem griču

naokoli so posekali drevje in ker je bila pokrajina ravna in odprta, se je mlin videl od vseh strani. Najmanjši piš, samo tolikšna sapica, da je pošumevalo v žitnem polju, je zadostovala, da je poznala v tek bela krila. Ob nevihti je zdival. Pozimi, ko je brila ostra burja, in je mlinar zvil vsa jadra, zakaj že v sama lesena krila se je uprlo toliko vetra, da se je mlin vrtel ves božji dan.

Kadar ni spal, je limenski mlinar gledal po griču navzdol za osli, ki so stopicali proti mlinu, in na kmetije, v katerih so prebivali ljudje, ki so bili njegovi dolžniki. Pogled mu je božal zoreče žito in računal je, koliko dobička bo žel on s teh polji. »Ena vreča žita, dve vreči moka,« tako je bilo njegovo načelo in njegova mera. Zaslužil je toliko, da je v kratkem času postal eden najimnitnejših mož v kraju. Skozi teden dni je bil mlinar, bel od nog do glave; v nedeljo pa se je oblekel v lepo sukno in bil je kot resničen gospod. »Limenski moister,« so ga ogovarjali ljudje, on pa je odgovarjal: »Pozdravljeni!«

Ljudje ga niso sovražili. Bil je pošten. S starostjo pa se ga je žal prijemala skopost. Bogastvo mu je zakrknilo srce in postal je bolj strog z dolžniki, manj prijazen do ubogih, ki niso imeli ne konja ne voza ne osla ne mule, ampak so nosili kar na rami svojo pšenico v mlin. Nekega dne, ko je pihala sveža sapa, ki je veselo vrtela mlinska krila, je stal mlinar s prekrizanimi rokami naslonjen na okno. Ob niem je stala njegova hčerka in sta se menila o bodočnosti, o kateri sta sanjala, da mora biti še lepša kakor je sedanjost. Hčerka je bila lépa, prei gospodična kakor mlinarica. Starši so jo razvajali in čeprav ni bila hubobna, se je navadila, da je presojala svet zviška svojega mlina, to se pravi nekoliko previsoko.

»Ivanka,« je rekel mlinar, »dobro nam gre.«

»Me veseli.«

»To je dobro tudi zate, Ivanka. Zakaj, če se ne motim, bo v nekaj letih tvoja dota na kupu, prodal bom mlin in zdi se mi, da se bodo zelo imenitni gospodje v mestu potegovali za

čast, kdo bo smel postati zet bogataša, kakršen bom jaz!«

Hčerka se je smehljala.

»Da, kar prav se mi zdi, da več ne sprejemam v miletev tistih malih vreč žita, ki dajo prav toliko dela kot velike, ob katerih pa človek nič ne zasluži. Ni mi do zaslužka revežev. Naj gredo drugam. Ali ni tako, hčerka?«

Mlada mlinarica je stegnula roko in pokazala na staro, že skoraj zapuščeno stezo, ki je vodila od mlina doli proti vaškemu potoku. Po tej poti so ob času košnje vozile cize s senom, ovsom ali pšenico in skozi vse leto redki prebivalci samotnih kmetij, ki so bile raztresene po močvirnatu zemlji.

»Prav kar prihaja Gvajnova vdova s sinom. Kaj nosita na hrbtu? Če prav vidim vrečo žita. Haha, Gvajnova vdova dá dobro zaslužiti, kaj oče?«

Pričela se je tako lepo smejeti, da so se mlinska krila, ki so se še za manjši vzrok vrtela, pričela še urneje sukati.

»Dinarica, beračica!« je odgovoril mlinar. »Čakaj, boš videla, kako jo bom sprejel.«

Stonel je ob oknu in gledal na pobočje, po katerem je stopala utrujena žena. Vsa je bila upognjena pod težo vreče, ki jo je nosila na hrbtu in trdno držala z rokama čez levo ramo. Trikrat si je odpočila, preden je dospela na vrh griča. In ko je končno odložila vrečo pred vrati mlina, se je globoko oddahnila, ker je bila trudna in vesela obenem.

»No, mali,« je rekla in gledala svojega sinka, ki je imel kakih pet let in kodraste lase, »zdaj se bovo oddahnila.«

Pogledala je kvišku.

»Dobro dan, mlinar in družčina! Lepega živa sem vam prinesla. Res ga ni veliko, toda dobre vrste je.«

»Kar odnesi ga,« je rekel mlinar. »Moj mlin se ne vrti za bore štiri pesti žita. Navajen je na večje grizilaje.«

»Toda lani ste mi še mleli.«

»Da, zdaj pa ne bom več. Ali si me razumela?«

»Lepega žita sem vam prinesla.«

Vdova je razumela in solze so ji zalile oči, ko je gledala svojo vrečo in poleg nje vrečico malega Janezka, ki sta stali druga ob drugi in se naslanjali druga na drugo kakor siva kokoška in nieno pišče. Da bi ju odnesla nazaj? Kaj takega sploh ni mogoče! Mlinar ne more biti tako neusmiljen. Gotovo se norčuje. In kakor bi hotela oditi, se je obrnila do sina in rekla:

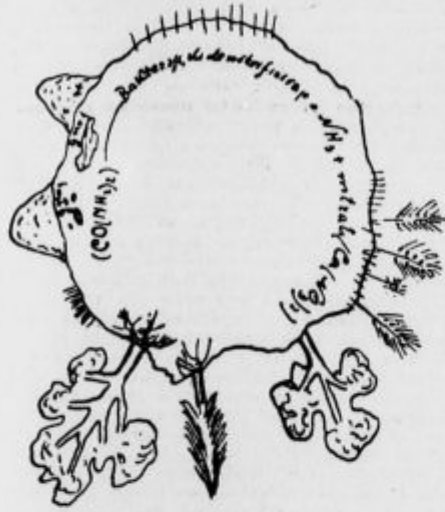
»Pojdi, Janezek,« je rekla, »Sveda bo mlinar vzel tvojo in mojo vrečo in nama bo v zameno dal lepo belo moko.«

Prišla je za roko sinka, ki je gledal k lini na vrhu mlina in ki je govoril: »Noče, hudoben mlinar, ki noče!«

(Nadaljevanje prihodnjt.)

Mikrobi v službi rastlin

Zemlja je po mnenju mnogih le kraj, kamor zasidrajo rastline svoje korenine in te naj bi imele po mnenju nekaterih edino nalogo držati pokoncu steblo ali deblo. Drugi smatrajo zemljo za velikansko skladišče, v katerem so neizčrpne zaloge hranilnih snovi, korenine in koreninice pa dovodni kanali, po katerih rastli-

na črpa hrano iz zemlje. Ne tajimo, da je zemlja eno in drugo; trdimo pa tudi, da je več kot to: v zemlji je skrito kraljestvo drobnih mikrobov, ki igrajo v življenju sploh važno vlogo.

Predvsem in najprej ta drobna bitja uničujejo, razkrajajo mrhovino in rastline, ki so poginile, pa so zakopane v zemlji. Iz tega razpadanja nastane humus, ki se neprestano izpreminja, je različne barve in različnega vonja. Vse snovi, ki so jih rastline ustvarile v svojem življenju, tako skrob, sladkor, beljakovine, organske kisline, se z razpadanjem vrnejo v zemljo, kjer jih mikrobi razkrajajo. Le ogljikov dioksid z vodno paro gre v zrak, odkoder je bil prišel, in amonjak se oprosti svojih spojin in izhlapi.

To razdiralno delo mikroorganizmov je za rastlino silno važno, kajti če bi teh ne bilo, bi naše rastline sploh ne mogle živeti, ker bi jim manjkalo primerne in prepotrebne hrane. Ti mikrobi pripravljajo za rastlino primerno hrano; neke vrste bakterij namreč se zanima posebno za amonjak ter se ga polasti preden more uiti ves v zrak. Te bakterije ga oksidirajo, spajajo s kisikom v solitrasto kislino, druge bakterije pa v soliter, ki ga rastline dobro uporabljajo. Poleg teh pa so še drugi organizmi, drobni in neznamiti, ki dajejo rastlinam dušik. O tem nam pričajo razne stročnice, ki imajo na koreninah drobne oteklince ali nabreklike, v katerih žive drobni mikrobi, bacili, ki jim pravijo bacillus radicola, kar bi se reklo po naše: bacil, ki živi v korenini. Ta bacil se hrani z dušikom, ki ga sprejema iz zraka. Iz njega in iz drugih snovi napravljajo beljakovine, ki jih daje rastlini, na kateri prebiva.

Vprašanje dušika je zelo zanimivo. Da ga bo bralec razumel, smo narisali kar krogotek

ali pot dušika iz zemlje v rastlino, iz nje v živali in človeka, potem pa spet nazaj v zemljo. V zemljo pride združen ali spojen z rudniškimi snovmi, pride v rastlino kot beljakovina snov, ki je hrana živalim, živali jo odstrani kot seč, pride kot tak v zemljo, tu ga drobni organizmi, bakterije, razkroje spet v dušik. Tako vidimo, da so ti drobni organizmi tesno vezani na rastline, rastline na živali in obratno.

Bakterije so silno drobne. So iz ene same stanice, ki vrši vsa opravila živih bitij; diha, se hrani, se množi. Nekateri teh bakterij dihaajo kisik, druge žive brez njega, pa dobivajo toploto iz vrenja, druge uporabljajo žveplo in amonjak. Vso hrano vsrkavajo skozi mrenico. Snov, ki jo sprejemajo kot hrano, razkrajajo, nekatere spajajo snovi v nove, kot smo povedali o bakterijah, ki žive na koreninah detelje in medene detelje.

Skupno z bakterijami žive v zemlji glive in plesni, ki so sestavljene iz mikroskopsko tenkih niti. Te niti se združujejo v večje maso, ki jo vidimo s prostim očesom in ji pravimo plesen ali gliva, ki ima različne oblike. Te rastline žive od organskih snovi prav tako, kot bakterije in bacili. Same ne morejo proizvajati hranil, marveč so odvisne od snovi, ki so jih dala druga živa bitja. Vsa ta drobna bitja pa pripravljajo pot višjim rastlinam in živalim.

ZA FANTE OD FARE

IZ DNEVNICA SPORTNIKA TOMAŽA

V dijaškem domu so spali kakor na ladjah; postelj je bila postavljena nad posteljo, da je bilo več prostora. V sredini sobe je bila miza s štirimi stoli, v kotih dve omari, na stenah pa podobe, večinoma izrezane iz ilustracij. Tomaž si je nataknil na steno neko staro sliko: veliko polje, same njive, na njih kupi zrelega krompirja in družina, ki moli avemarijo — jesenski večer na kmetih. Zraven je obesil še razglednico z Aljaževim stolpom. Kristijan je imel nad posteljo celo pisano zbirko kakor kak podeželski grof: palico za hokej je prekrizal z mečem za sabljanje, v sredini pa je visela blazinica z deseterimi znaki, kolajnami in spominskimi trakovi. Tudi lovorjeh venec je visel tam in podobe raznih velikih športnikov.

Okno je bilo visoko, da si videl podnevi le modro nebo z zelenimi borovimi kroaami, ponoči pa temo, ki jo je zdaj pa zdaj rezal reflektor charlottenburškega stolpa. Tomaž ni mogel zaspati; Maekinovo pripovedovanje o Nurmiju in finskih kmečkih saunah mu je rojilo po glavi in dajalo pobud za nove misli. Herman v prtiličju je že krepko žagal, Tomaževe misli pa so vasovale krog kmečkih domov pri Sv. Miklavžu in Sv. Kolmanu, v Lokavcu in Senožetih.

Kako je že dejal Maekinen? Vsaka kmečka hiša na Finskem ima svoje sauno, svoje domače kopalnišče! Ljudje jo radi obiskujejo, se kopajo in masirajo, se znojijo in bičajo z brezovimi metlicami po golum telesu, za tem pa skočijo v jezero in plavajo, pozimi pa se valjajo po snegu. Prav zaradi tega so tako kleni, na olimpijadah pa zmagujejo, da jim ni para na svetu.

Kako pa je pri nas? Hiše so res lepe in čiste, okna obložena z nageljni in rožmarinom, kako pa je krog njih? Kupi gnoja in luže; mesto saun vidiš malo uto, komaj dvajset korakov od hiše — zasilno stranišče. Vse to je odprto, tisočere muhe brenčijo po gnojščih in mlakužah in ljudje zapirajo okna svojega bivališča, da se ubranijo pred smradom in nadležnimi muhami, brenčiji in komarji. Res je, da ni veliko takih domov, so pa te, posebno v hribih in to je škoda za narodno zdravje!

Šport je vsekakor dobra stvar, začeti pa bo treba pri higieni, pri skrbi za ljudsko zdravje. Najprej je potrebno, da postanejo naša kmečka in delavska bivališča zdrava kot sanatoriji, pa da se navadijo ljudje na izdatnejšo in umivanje in zračenje stanovanj, potem pa bo šlo tudi s telovadbo in športom lažje. Za finske saune se pač naši ljudje ne bodo tako hitro ogreli, gnojne jame in pokrita stranišča

V rožah je zdravie

Seneni zdrob ali ster lahko prav sedaj dobimo, ko se preklada in prenaša seno. Največ tega senenega zdroba ostane pač na podnicah od lanskega sena. Je sicer dober, vendar je boljši od letošnjega sena, ki je še svež in ima v sebi vse zdravilne snovi in razno klasno olje.

Zdravljenje s senenim zdrobom je prav tako staro kot znanost o zdravilnih zelah. Uporabljali so seneni zdrob že stari Grki. Ster imenujemo odpadke od sena, v katerih se nahajajo prav različne zdravilne rastline, ki se med prekladanjem in premetavanjem sena zdrobe in pridejo na dan. Ta zdrob rabimo za čaj ali pa za obkladke. Suhi in segreti seneni zdrob, ki ga stremo v primerno plateno vrečko, se prav mnogo uporablja tudi v znanstveni medicini. Steri lajšajo bolečine pri sklepnem revmatizmu, kakor tudi pri drugih notranjih boleznih. Vplivajo pa tudi razkrajajoče oziroma zberujoče in jih rabimo pri raznih kožnih in notranjih vnetjih in gnojenjih. Obkladki pritegnejo zaradi toplote tudi čim več krvi na površino. S krvjo vred pa pridejo na površino tudi razne škodljive snovi, ki jih koža s potenjem izloča. Staro zdravniško pravilo pa se tudi glasi: Zdravljenje bolnega organa pa bo le tedaj uspešno, če mu dodamo čim več krvi. Z vročimi obkladki stera pa ravno to dosežemo. Senen ster, bodisi sam ali kot čaj vpliva zelo ugodno pri sklepnem revmatizmu, ker sečno kislino, ki je v krvi, raztaplja. Tudi že kristalizirajočo sečno kislino, ki povzroča toliko bolečin pri sklepnem revmatizmu, odpravlja vroči sterna obkladki. Nekateri zdravniki trde, da je mogoče ozdraviti s stero celo kostno tuberkulozo. Baje vpliva tudi ugodno pri zastropanju krvi.

Senen zdrob pripravimo kot zavretek, in sicer iz treh pesti stera, ki ga stremo v vrelo vodo. Tu ga pustimo brez vrenja deset minut. Krop nato precedimo in namočimo v njem čista platnene krpe, ki jih nato položimo na boleča mesta. Kneipp priporoča tudi sene senene srajce, ki jih namočemo v zavretek oblečemo. Biti pa morajo še vroče, da se bolnik ne prehladi. Seveda pa moramo bolnika nato dobro pokriti. S »seneno srajco« dosežemo močnejši učinek. Mesto kroga pa lahko vzamemo tudi vroč, neozet zdrob, ki ga stremo v plateno vrečko, položimo na bolno mesto in dobro pokrijemo.

Tudi suh in vroč zdrob je zelo učinkovit. V ta namen segrejemo v vrečici zdrob, ki ga potem položimo na bolno mesto. Te obkladke uporabljamo največkrat pri hudih krčih, notranjih bolečinah in pri putiki.

pa bodo že uredili, samo učiti jih bo treba. Saj so Slovenci tako dovezetni za pametne novotarije! Tudi čebra se bo našla pri hiši, kjer hi se lahko kopali ob sobotah. O, če bi bil učitelj na vasi, to bi vodil otroke k studencu ali reki, tako bi jih navdila na snago, da bi jim prešla v meso in kri!

In zakaj si ne bi zgradili v bogatih vaseh tudi skupno sauno, če že gradijo prosvetne domove in planinske kočve v gorah. Kuriva imajo dovolj in vode tudi, potrebni so samo ljudje, ki bi se lotili takega dela. Na kmetih imajo dovolj telovadbe, saj so to kleni ljudje, ki delajo od zore do mraka; škoda pa je, da jih nikdo ne uči higiene in domačega utrjevanja. »To bo dela, ko se vrnem domov.« se je navduševal Tomaž. »Pisal bom v liste in govoril na tečajih, vaje pa bom sestavil take, da bodo naranost silile fante k razvedrilo v športu. Kakor rečeno, telovadba jim ni potrebna toliko zaradi miše, pač pa kot razvedrilo, kot nadomestilo za gostilne. Kako lepo bi bilo, če bi si mladi gospodarji preuredili domove v prave sanatorije za zdrave! Če bi navadili svoje otroke na spanje pri odprtih oknih, na redno kopanje ob sobotah pa na uživanje sonca in do-brega zraka! Tudi smučni in sani bi lahko izdelali svojim mlučkom in jih bodrili k veselim igram in borbenim tekmam ob nedeljskih popoldnevih. Kakšen rod bi zrasel pri nas! Zdrav ko dren in zmogljiv, da bi bilo veselje!«

Delo ni sramota

Dela se radi sramujemo. Umazani smo, ko delamo, utrjeni smo. Nerodni smo. Pa se opravičujemo, češ: delati nis moral...

Delo nas nareja Bogu podobne, Bog Stvarnik je tudi, recimo, delavec. Zemlja in kar je na zemlji, ozračje, ozvezdje, osonečje s svojimi neizmernimi svetovi: vse je božje delo. Bog skrbi za svet, da ga vlada in obranja; ali ni ta skrb spet delo, veliko delo, nevidno delo, in vendar le delo... Naj vseogočni Stvarnik odpove svoje delovanje in naj pusti zavladati nered v našem osonečju, kakšna zmeda bi nastala po vsem svetovnem prostoru! Ali si jo morete misliti?

Bog Odrešenik je moral postati človek, zakaj je nam enak je mogel rešiti človeški rod. Kje je hotel preživeti kot človek svoja leta? V delavski hiši. Zato, da je pokazal, da se On dela ne sramuje. Pa mu je delo ljubo in da ga dela ni sram.

Vzemimo delo v najširšem pomenu besede. Mi imamo za delavce navadno samo ljudi, ki nimajo svojega posestva, ki torej vsak dan morajo drugod prijemati za delo, ali v tovarni ali na železnici ali pri kmetu-poljedelnu.

V najširšem pomenu besede pa je delavec vsak kmet, vsak obrtnik, vsak trgovec, skratka: vsak človek.

Uradnik je delavec v svojem uradu, pisar v svoji pisarni, zdravnik pri svojih bolnikih, učitelj pri svojih učencih, mati pri svojih otrocih... Vsi smo delavci.

Nekateri delamo z rokami, z orodjem, drugi morajo delati z glavo, s svojimi mislimi, z besedo.

Zidar stavi hiše in druga poslopja. Ali preden je bila postavljena hiša, je moral biti sestavljen načrt in je bilo potrebno preračunati, koliko bo treba vsaj približno porabiti peska, apna, cementa, kamenja, opeke, lesa, železja... Če bi ne bilo dovolj vsega pripravljene, ali bi ne bilo delo sredi gradbe zastalo?

Večkrat govorimo o duševnem in o telesnem delu. Vidimo pa navadno samo telesno delo in ga cenimo, duševnega dela pa ne vidimo.

Vendar se duševno delo ne more ločiti od telesnega, ampak eno delo mora opravljati in podpirati drugo delo.

Tudi kmet ima svoje duševno delo. V nedeljo morebiti greš po svojem posestvu, po njivalih, po travnikih, po pašnikih, tudi v svoj gozd. Pregleduješ in obenem delaš načrte za prihodnje dni, kje boš kosil, kje boš začel žeti, kaj boš tu posejal, kaj tam, kje bo najboljši potreben stelo pripraviti, kje gozd izsekati. Poglej, koliko dela, koliko premišljevanja! In ti tega premišljanja niti delo ne imenuješ! Pa jel živina ti zboli. Koga boš poklinal na pomoč, kam se boš obrnil? Vidiš, tvoja skrb, tvoje premišljevanje, to je tvoje duševno delo.

O, koliko ima vsak človek dela, duševnega in telesnega!

Vse in vsako naše delo je pa naš božji **Odrešenik** posvetil in ga tudi ti vsak dan s svojimi molitvami, s svojimi mislimi in željami posvečuješ.

Ti, prijatelj, ki živiš sredi vsakdanjega dela in sredi vsakdanjih opravkov, ki se niti ne zavedaš, kolikoga pomena je pri tvojem vsakdanjem delu tista kratka molitev, ki ji pravimo dober namen. »Tebi v čast bodi vse, kar bom danes mislil in govoril, delal in trpel. Zato združim vse to z namenom in zasluženjem Jezusovim in tako združeno tebi darujem.« Ali kako drugače, samo da bo komu podobno.

Zavedajmo se vedno bolj, da mi s svojim delom Bogu služimo, da za svoje zveličanje skrbimo. Delo ni naša kazen, naša nadloga in naše trpljenje, delo je naša čast, naša ljubezen, naš ponos.

Dela nas ne sme biti sram. Sramujmo se svoje lenobe, svoje nebrzičnosti in svoje zaničnosti. Sramujmo se postopanja in pohajkovanja in popivanja, sramujmo se svojih slabo obdelanih njiv, zakaj iz njih gleda naša lenoba in nas toži pred svetom; ne jadikujmo pa nad nesrečo, ki nas je morebiti zadela, nesreča ni naša sramota in ne naše ponižanje, če hodi za nami zavest, da smo svojo dolžnost pošteno izvršili!

Pravni nasveti

Pravdni stroški. F. K. T. — Neki znanec vam dolguje že več let nekaj denarja in je na večkratne opomine obljubil dolg izplačati v mesečnih obrokih. Prvi obrok je plačal, drugih pa ne. Vprašate, kdo bo plačal stroške, če ga izročite odvetniku. — Pravdne stroške plača praviloma vedno stranka, ki je pravdo zakrivila in v pravdi propade. Seveda, če je stranka, ki je pravdo izgubila, brez sredstev, tako da se ji tudi z izvršbo ne more ničesar vzeti, potem mora na žalost stranka, ki je pravdo dobila in je pravica na njeni strani, kljub temu sama plačati svojega pravdnega zastopnika in pravdne stroške.

Če je žaljena čast, S. P. M. Gospodinja se je pripravala s sosedo, pa bi vi morali biti priča. Soseda pa je sedaj tudi vas obdolžila, da ste jo zmerjali, in je obe tožila. Kot pribo ima soseda le 12 let šolarka, ki sploh ni bila poleg, pa je popolnoma pod vplivom acoede. Vprašate, kaj storiti, če bi vas sodišče obdolžilo. — Če res niste sosede žalili, upamo, da vas ne bo po krivem dožljila priča. Če boste na razpravi videli, da priča ne govori resnice, potem skušajte z raznimi vprašanji na pričo razbiti posamezne okoliščine prepira tako, da se bo priča zarekla in bo sodišče spoznalo, da priči ne

gre vera. Vendar pa lahko sodišče zasliši kot pričo tudi zasebno tožiteljico in po oceni vseh okoliščin, torej tudi vašega zagovora, bo odločilo, ali verjame zasebni tožiteljici ali ne. Proti obojdi lahko najavite takoj priziv po razglasi o sodbi na zapisnik pri sodišču. — Upamo, da vam bo sodnik svetoval, da se med seboj poravnate.

Predpisi o rabi zvonov. Visoki komisar za Ljubljansko pokrajino je izdal odredbo o rabi zvonov. Uporaba zvonov je praviloma dovoljena v Ljubljani samo za izvrševanje verskih obredov po navodilih cerkvenega oblastva. V drugih krajih pokrajine se pa smejo uporabljati zvonovi razen ob cerkvenih obredih tudi še kot znak za alarm in v primerih sovražnega letalskega napada. Za druge namene se zvonovi ne smejo rabiti, razen po predhodni pismeni dovolitvi Kr. kvesture za Ljubljano, v drugih krajih pa se mora zaprositi za tako dovolitev krajevnoblastvo javne varnosti, če ga ni, pa poveljstvu Kr. karabinerjev, in če tudi tega ni, poveljstvu najbližje vojaške posadke. Kdor brez dovolitve zvoni ali da zvoniti mimo primerov in načina, določenih v tej naredbi, se kaznuje, če dejanje ni huje kaznivo, z ječo do enega leta in v denarju do 10.000 lir.

Takse in izpitne pristojbine na Ljubljanskem vseučilišču. V novem šolskem letu so določene na Ljubljanskem vseučilišču sledeče takse: taksa za imatrikulacijo znaša 100 lir, letna taksa za vpis 200 lir, taksa za diplomu ali za doktorat 300 lir, letna izpitna pristojbina za postopne izpite iz posameznih predmetov 50 lir, pristojbina za ponovitev izpita 10 lir, pristojbina za diplomu ali doktorat pa znaša 50 lir.

Kdo se sme vpisati na Ljubljansko vseučilišče. Po naredbi Visokega komisarja za Ljubljansko pokrajino se bodo z novim šolskim letom mogli vpisati na vseučilišče v Ljubljani

samo dijaki, ki so bili že pred 1. aprilom 1941 pristojni v Ljubljansko pokrajino. Pristojnost v Ljubljansko pokrajino se mora dokazati s potrdilom, priloženim prošnji za vpis, ki ga izda občina in iz katerega je razvidno, kdaj se je začela ustreza pristojnost. V izjemnih primerih lahko Visoki komisar dovoli vpis tudi drugim dijakom. Visoki komisar pa lahko tudi prekliče dovoljeni vpis.

Oprostitev od plačevanja šolskih taks. Plačila šolskih taks za vpis za obiskovanje šole in za izpričevala so za šole vseh vrst in stopenj oproščeni učenci, katerih roditelji so imeli 7 ali več otrok. Polovice taks so oproščeni učenci, katerih roditelji so imeli 5 ali 6 otrok. Oprostitev ne velja za repente.

Zaplemba premoženja upornikov. Civilna in vojna oblast je izdala odredbo, po kateri se premožna in nepremožna imovina upornikov zapleni in izroči v last rodbinam vojakov in drugih državnih uslužbencev, ki so padli v bojih ali so postali žrtev napadov v Ljubljanski pokrajini ter pohajljencem in invalidom navedenih vrst. Zaplemba se razteza tudi na imovino rodbinskih članov upornikov, če bi bil upornik po veljavnih postavah zakoniti dedič lastnikov imovine, in to v razmerju, v katerem bi bil deležen zakonitega nasledstva. Za imovino upornikov se smatra imovina, ki je last ubitih v boju, ustreljenih ali po sodnem postopku usmrčenih; dalje imovina, ki je last sposobnih moških v starosti od 18. do šestega 60. leta, pa so brez upravičenega vzroka odsotni iz njihovega rodnega bivališča. Ti predpisi se ne uporabijo proti osebam, ki se do 15. septembra t. l. pred bojem vdajo italijanskim obožbenim silam ali se povrnoje na svoja bivališča in se zglasijo pri italijanskih oblastvih. Tem osebam je poleg tega zajamčeno življenje. Iste kazni se uporabijo tudi proti nasvotateljem, skrivcem, podpirateljem in volče proti osebam, ki bi kakor koli dajale zavetje ali pomoč upornikom.

Z gadi se igra

Odličen poznavalec in krotilec kač je Amadeo Ruscetta, zapnik v Croveu pri Domodossoli. Te dni je pred letoviščarji pridobil nazorno predavanje z gadi. Zapnik Ruscetta je gade, ki jih je malo prej nalovil, prijel najprej z lesenimi kleščicami in s snopiči trave, nato pa tudi z golimi rokami za vrat ali za rep. Nato jih je ovijal okoli golih rok ter si jih palagal na obraz in na život. Gledelec je povedal, kako je treba z gadi ravnati, da ne pčijo.

Mlini na veter dajejo kmetom elektriko

V Kodanju na Danskem so ustanovili posebno družbo, ki proučava praktično porabo tako imenovanih generatorjev. Krila mlina, ki jih žene veter, povzročajo valovanje majhnega dinamona. Električni tok, ki ga daje dinamona, zadostuje za pogon sesalke ter mlevskih in drugih strojev, ki jih rabijo kmetijska podjetja. Izražba vetra je izredno važna za Dansko, saj tam pihla veter skoraj vse leto.

Pridelovanje lanu in soje

Lanene njive na Madžarskem obsegajo nad 1200 ha. Pridelke kaže dobro in bo dal po cenitvi strokovnjakov 30-35.000 lanenih vlaken. Precej bodo pridelali tudi lanenega semenca. Sploh obetajo na Madžarskem dober pridelek vse oljarice. Najbolj uspeva soja, ki bo v nekaj letih zavzela v tamošnjem kmetijstvu važno mesto.

Poprova meta

Olkar ima Bolgarija težave pri vnovčenju pridelka ružnega olja, posveča večjo pozornost pridobivanju poprove mete. Zadnja leta so gojile te rastline v okolišju Karlova, Kazanlika in Plovdiva znatno razširili. Lani je pridelek olja iz poprove mete dosegel 66.000 kg. Letos bo še večji. Glavni odjemalec olja iz poprove mete je Nemčija.

Mali oglasnik

Pristojbina za male oglase se plačuje naprej.

Smrekovo šreslo

lepo, edravo suho in
ležeče kupl vsako količino
ležeče kupl vsako količino
ležeče kupl vsako količino
ležeče kupl vsako količino
ležeče kupl vsako količino
ležeče kupl vsako količino
ležeče kupl vsako količino
ležeče kupl vsako količino
ležeče kupl vsako količino
ležeče kupl vsako količino
ležeče kupl vsako količino

OGLAŠUJ
v Domoljubovem
malem oglasniku!

»Domoljuba stane 24 lir za celo leto, za inozemstvo 30 lir. — Dopise in spise sprejema uredništvo »Domoljuba«, naročilno, inserate in reklamacije pa uprava »Domoljuba«. — Oglasi se zaračunajo po posebnem ceniku. — Telefon uredništva in uprave: št. 40-04. Izdajatelj: dr. Gregorij Pečjak. — Urednik: Jože Košček. — Za ljudsko tiskarno: Jože Kramarič.